

KULTÚRA

ROČNÍK VIII. – č. 10

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

18. MÁJA 2005

Vydáva Factum bonum, s. r. o. • Šéfredaktor Teodor Križka • Redakcia: Sološnická 41, 841 05 Bratislava, Tel./fax: 654 12 388 • e-mail: redakcia@kultura-fb.sk • Cena 20 Sk

Ilustrácia: Tibor Kovalik

Rodové úlohy a ich konzekvencie sú v súčasnej „postmodernej“ dobe častou témou ideologických polemik a taktiež konfliktov v praktickej politike. Diskutuje sa o rovnoprávnosti žien, neprípustnosti diskriminácie na základe pohlavia a sexuálnej orientácie, po prípade o kríze modernej rodiny a výchovy detí.

Keď listujeme v časopisoch a sledujeme elektronické médiá, ľahko dospejeme k záveru, že najväčším problémom modernej doby je potlačovanie ľudských práv žien. Ženy majú nižšie príjmy, muži na nich páchajú všemožné delikty, obťažujú ich v dopravných prostriedkoch i na pracoviskách. Len málo žien sedí v parlamentoch a rôznych politických grémiách a pod. Rôzne poplašné správy feministických aktivistiek spolu zastierajú skutočnosť, že sú to muži, ktorých postavenie v spoločnosti sa v uplynulom storočí pomaly, zato však isto zhoršuje i oslabuje. Naproti tomu ženy sú viac ako jedno storočie na trvalom vzostupe. Dvadsať prvé storočie bude predovšetkým storočím žien. Zatiaľ nič nenasvedčuje tomu, že by ženy nemali ďalej postupovať. Sú dnes stále menej zaťažované rodením a výchovou detí, majú stále viac času na starostlivosť o seba a svoju pracovnú a spoločenskú kariéru. Pretože sú pohlavím, ktoré je biologicky vyzbrojené na obrovskú reprodukčnú záťaž, ženy bývajú podstatne odolnejšie a stabilnejšie.

Muži sú od narodenia horšie socializovaní než ženy. Novorodenec mužského pohlavia je spravidla menej zrelý než novorodené dievča. Toto zaostávanie sa rovná takmer dvom mesiacom. Chlapci vykazujú vyšší výskyt autizmu, hyperaktivity, farbosleposti, ľaváctva a porúch učenia. Keď sú narodení predčasne, sú s tým spojené vážnejšie motorické a kognitívne následky než u predčasne narodených dievčat. Pokým matka fajčí či pije alkohol, negatívne následky týchto drog sú omnoho závažnejšie u plodov mužského pohlavia. Takáto výchova v neusporiadaných rodinných pomeroch má viac negatívnych konzekvencií u mužských jedincov.

V priebehu života majú muži viac problémov v škole, častejšie sa dostávajú do závislosti od nikotínu, alkoholu a drog. Častejšie sa dostanú do konfliktu so zákonom.

Muži sú sociálne a psychicky izolovanejší než ženy. Ťažko pripúšťajú, že potrebujú pomoc a sami o pomoc zriedka žiadajú.

Ešte historicky nedávno vyrastali deti na

jčastejšie so svojimi súrodencami v úplnej rodine. Teraz je dieťa často jedináčik a aspoň časť života žije len s matkou. Tie deti, ktoré sú vychovávané len samotnou matkou, bývajú slabšie, menej vzdelané, mávajú problémy v škole, mávajú emočné problémy. Nepriaznivé vplyvy pôsobia ako na chlapcov, tak i na dievčatá, ale skôr viac poznamenávajú chlapcov. Negatívne pôsobenie jednorodičovskej výchovy pritom nie je možné odstrániť jednoducho tým, že zlepšíme sociálny štandard takejto rodiny. Ide tu skôr o emócie a duchovno než o hmotné statky.

MICHAL OLÁH

Následky výchovy osamotenou matkou pre socializáciu chlapcov sú pravdepodobne nepriaznivé. Prítomnosť otca pri výchove pomáha chlapcom lepšie kontrolovať svoju agresivitu a zlepšuje ich socializáciu. Absencia otca tieto veci zhoršuje. Nič to nemení na skutočnosť, že matky sú hlavným (i keď nie jediným) zdrojom socializácie detí obidvoch pohlaví vo všetkých kultúrach. Dvojrodičovská rodina pôsobí priaznivo nielen na deti, ale taktiež na rodičov. Ženatí muži žijú vo všetkých kultúrach dlhšie, majú nižšiu delikvenciu i samovražednosť, dopravnú nehodovosť a menej duševných ochorení.

Muži sú agresívnejší, kompetitívnejší a viac sa snažia sociálne dominovať. Tieto vlastnosti sa dajú výchovou modifikovať, nie však celkom odstrániť, pretože sú založené biologicky. Biologickým základom pre väčšiu agresivitu mužov bývajú rozdiely v hladinách hormónov testosterónov (androgénov) a taktiež najrôznejších neurotransmiterov.

Vo všetkých známych kultúrach sú to muži, ktorí sa viac bijú, agresívnejšie riadia, bývajú hrubí a útoční a skôr sa uchádzajú o postavenie s väčšou mierou dominancie.

Taktiež početnosť spáchaných samovrážd je vo vyspelých krajinách najmenej štyrikrát vyššia u mužov. Vysoký výskyt spáchaných samovrážd potom môžeme právom považovať za špičku ľadovca častejšie negatívnej emočnej

bilancie mužov a takého vysokého výskytu depresí medzi nimi. Spáchané samovráždy sú u mužov dva až päťkrát častejšie než u žien. Samovrážd pritom v posledných tridsiatich rokoch neustále pribúda. Suicídium je dnes po úrazoch druhou najčastejšou príčinou smrti mladých mužov. U žien sa pritom v posledných dekádach samovražednosti nemení nijako dramaticky.

Muži dvadsaťkrát častejšie páchajú vraždy na inom mužovi, než ženy na inej žene. Taktiež vraždy žien páchajú muži podstatne častejšie než ženy vraždy mužov. Keď žena spácha vraždu, býva to najčastejšie na mužovi, ktorý ju opakovanne zneužil alebo znásilnil. Výskyt násilných deliktov je najmä vysoký v Spojených štátoch. V roku 1991 tu bolo spáchaných 25 000 vrážd (dvadsaťkrát vyššia incidencia na 1000 obyvateľov než napr. v Japonsku), ale obetí násilných delikvencí v širšom slova zmysle bolo v rovnakom roku mnohokrát viac, celých 6,5 milióna.

Čas od času niektorí romantici prichádzajú s tvrdením, že predtým, než prírodné spoločnosti boli „pokazené“ civilizáciou, ľudia boli mierumilovní a k sebe priateľskí. Výskumy archeológov im veľmi za pravdu nedávajú, pretože zisťujú, že príčinou smrti podstatnej časti mužskej populácie (približne štvrtina) bola u prírodných národov násilné poranenia.

Evolúcia doteraz na mužoch ich silu a agresivitu oceňovala. Či pritom boli farboslepí, alebo dyslektici, nemalo veľkú úlohu. V postmodernej civilizácii nie je agresivita väčšinou ani adaptívna, ani žiaduca, pretože zásoby a kapitál sú zabezpečované štátnou byrokraciou, ktorá vyžaduje konformitu a technické zručnosti. Agresívne impulzy samozrejme existujú, ale sú potlačované a „kanalizované“ (bojové športy, skupiny a ich vzájomné nepriateľstvo a pod.) Primárna biologická agresivita mužov sa podriaďuje etickým normám. Len tam, kde právne normy slabnú, legálny systém nie je účinný a byrokratické štruktúry nefungujú, uplatňuje sa „bazálna“ vojnová kultúra (vojny, revolúcie, etnické konflikty, sexuálne a iné agresie).

(Pokračovanie na 5. strane)

Keď pomenúvam problém, zriedka uvádzam mená jeho nositeľov. Vždy ma zaujíma sám jav, nie jeho aktéri. Ale v tomto prípade musím urobiť výnimku. Nakoniec meno nositeľa javu, o ktorý mi ide, je všeobecne známe. Ide totiž o šéfredaktora denníka Sme Martina Šimečku a jeho „odpoveď“ biskupovi spišskej diecézy Františkovi Tondrovi, ktorý ako predseda Konferencie biskupov Slovenska iba splnil svoju povinnosť, keď sa dôrazne ohradil voči karikatúre umierajúceho pápeža, uverejnenej denníkom Sme 29. 3. 2005.

Martin Šimečka sa v odpovedi na biskupov právom rozhorčený list celkom neskrývane štylizuje ako obranca slobody prejavu. To by mu slúžilo ku cti, keby si na demonštráciu tejto osobnej „cnosti“ nevybral predstaviteľa Katolíckej cirkvi, ktorá v našej krajine takmer jediná vzdorovala totalitným pokusom o odňatie ľudského práva na slobodu svedomia, keby mu arogantne nepripísal to, za čo sa ako šéfredaktor mal otcovi biskupovi

Kto je kto

TEODOR KRIŽKA

a všetkým katolíkom vlastne ospravedlniť.

Namiesto ospravedlnenia sa Šimečka drzo podujal počuť otca biskupa, čo je a aký zmysel má satira. Šimečka si však buď po sebe vlastný text neprečítal, alebo sa priam opája svojou aroganciou, netušiac, ako si šliape na jazyk, keď sa opovážil napísať, že „karikatúra má byť presne tým, čo jej vo svojom liste vyčítate, má byť hrubo skresľujúca, inak by nebola karikatúrou.“

To je teda tuhá káva! Buď sa pisateľ v zápale narcisizmu zabudol zamyslieť nad pochodom vlastných nápadov, alebo naozaj považuje za znak karikatúry deformovanie pravdy, lebo po slovensky „hrubo skresľovať“ veru neznamena hyperbolizovať, ale klamať. Ale čo vlastne čakať od človeka, ktorý vo svojom denníku už toľkokrát potvrdil, že tento logický lapsus nie je uňho nijaká náhoda.

Aby sa však predsa len pokúsil trošku vyvinúť, Martin Šimečka označil za predmet satiry nie pápeža Jána Pavla II., ale „povahu moci vo Vatikáne“. Odtiaľ mu už chýbal iba krôčik k tomu, aby dal medzi vieru a humor takmer rovnítko. Vzápätí však obe postavil do vzájomnej opozície, lebo „viera je“ podľa Šimečku „uctievanie, kým humor je nadhľad a často si práve z uctievania robí žarty.“

Nuž, robiť si žarty z umierajúceho človeka, navyše osobnosti, ktorá i v čisto politickom zmysle pomohla zmeniť súčasný svet pozitívnejšie ako ktokoľvek iný, nie je humor, ale hulvátstvo. Šimečkovi to však zjavne neprekáža. A prečo by aj, keď vzápätí opäť vráti medzi vieru a humor rovnítko, lebo komunistický režim vieru aj humor „považoval za rovnako nebezpečné, pretože oboje bolo prejavom túžby po slobode, ktorú chcel potlačiť.“ A tu Šimečka, opojený vlastnou argumentáciou, začína pritvrdzovať: „Mám to chápať tak, že v mene viery chcete potlačiť humor alebo aspoň určovať jeho hranice?... Nemôžem a nechcem sa ospravedlniť za humor, lebo by som tým poprel svoju vieru v slobodu.“

www.kultura-fb.sk

STANISLAV MÁJEK

Na margo zväzkov ŠtB

Zverejnené zväzky ŠtB rozvírili hladinu nášho verejného života. Senzáciechtivé a hlavne voči kresťanom nepriateľsky zamerané médiá bulvárny spôsobom denne prinášajú rôzne „správy a komentáre“. Ich cieľom nie je dopátrať sa objektívnej pravdy, ale hlavne skandalizovať kňazov a Cirkev. Upodozrievajú Cirkev, že má veľké príjmy z majetkov, ktorých je vlastníkom. Keby tomu tak bolo, neboli by finančné problémy s dostavbou nových kostolov, opravami a rekonštrukciami vrátených, často zdevastovaných objektov, ktoré sú národnou kultúrnou pamiatkou. Nezačínajú sa o to, aký zisk má z poľnohospodárskej pôdy, či lesov, ktorých majiteľom je len na papieri a úžitok z nich berie štát a družstvá. Liberálni politici, hlavne z ANO a KSS, nehovoria o význame pôsobenia cirkevných ustanovizní pre celú spoločnosť v oblasti nielen duchovnej, ale i školskej, sociálnej, charitatívnej, morálnej, keď venuje zvláštnu pozornosť mládeži a rodine. Neporovnávajú platy kňazov, rehoľných sestier - ošetrovateliek ťažko chorých s podobnými službami v štátnom, či súkromnom sektore.

Podobne je to aj so zväzkami ŠtB. To, že boli zverejnené, považujem za správne. Nechcem posudzovať kňazov,

ktorí podľahli tlaku, či rôznym sľubom členov ŠtB. Je to výsostne vnútorná záležitosť Cirkvi. Neprekvapuje, že nepriatelia Cirkvi zveličujú a zneužívajú zverejnené údaje zo zväzkov. Keď ide o poškodenie Cirkvi, ťahajú liberáli a komunisti za jeden koniec povrazu.

Každý, kto sa úprimne snaží dopátrať objektívnej pravdy, mal by k údajom ŠtB pristupovať uvažene. Veď v minulosti veľmi veľké škody napáchala Cirkvi i Slovensku práve ŠtB a komunistické súdnictvo, keď zlikvidovali tisíce najstatočnejších ľudí, predovšetkým kňazov. Vždy musíme mať na pamäti biskupov J. Vojtaššáka, M. Buzalku a ďalších, ktorí pod surovým fyzickým a duševným nátlakom museli priznať a podpísať aj to, čoho sa nikdy nedopustili. Nesmieme zabudnúť, že tieto represálie voči Katolíckej cirkvi a ľudom iného presvedčenia sa uskutočňovali už od roku 1945, nielen od roku 1948. Taktiež si treba uvedomiť, že zväzky ŠtB sú vedené len od roku 1958 a práve dovtedy sa uskutočnili tie najväčšie zločiny. V tomto období s ŠtB najviac spolupracovali členovia KSS, ktorí na podnet ÚV naháňali ľudí v úradoch a továrňach, aby napríklad odhlasovali rezolúcie za tvrdé potrestanie „zradných biskupov“, keď mocenské komunistické zločiny zatvárali a mučili ľudí, ktorí sa

postavili proti komunistami organizovanej tzv. Katolíckej akcii, keď na základe vykonštruovaných obvinení na dlhoročné tresty odsúdili tých, ktorí odmietli spoluprácu s ŠtB, keď tzv. cirkevní tajomníci šikanovali kňazov, keď rehoľníkov, rehoľné sestry a kňazov internovali do táborov, keď na dlhoročné tresty odsúdili kňazov a ich dorast, za pokus o prekročenie hraníc, alebo len pre podozrenie z kontaktov s nimi, keď „objavovali“ ukryté zbrane v rehoľných domoch, ktoré tam ŠtB predtým uložila atď.

„Spolupráca“ občanov s ŠtB po roku 1958 sa diala prevažne v dôsledku diktátu KSS, manipulácie a strachu, ako i v zúfalej snahe zabrániť totálnej likvidácii Cirkvi, ktorej veľká časť i tak pracovala za veľkého rizika tajne v podzemí. Je poburujúce, ak na tému „ŠtB a dnešok“ vo verejnoprávnej televízii diskutovali agilný člen KSČ z rokov päťdesiatych a docent ÚML ÚV KSS, pôsobiaci v ňom ešte roku 1989. Súdruhovia, ktorí strpčovali život mnohým ľuďom, písali a učili o akomsi „klérofašizme“ príslušníkov Katolíckej cirkvi, by aj dnes uvítali, keby v jej vnútri zavládli spory, o čo sa usilovali počas ich zločinného režimu. Praktiky ŠtB nepochopí snáď len ten, kto nechce a kto sa nedostal do ich pazúrov. Drvivá väčšina občanov však rôznym tlakom ŠtB nepodľahla a tým patrí úcta. O tých sa však médiá nezajímajú.

Aby sme boli objektívni, treba uviesť aj to, že existovali členovia KSS i ojedinelí príslušníci ŠtB, v ktorých sa prebudilo svedomie, s neľudskými praktikami nesúhlasili, vlastnili síce legitímáciu strany, ale neublížovali a ak mohli, prenasledovaným aj pomohli. Ľudia si aj v ťažkých časoch vzájomne pomohli bez ohľadu na presvedčenie. Existovali však aj nečlenovia strany, ktorí neraz škodili svojmu okoliu. Vždy sa našli ľudia čestní i podlí, čo neplatí len pre slovenskú pospolitosť. Očakávam, že Ústav pamäti národa a historici v záujme pravdy a spravodlivosti zverejnia mená tých členov KSS, ŠtB, prokurátorov, vyšetrovateľov, sudcov a

(Dokončenie z 1. strany)

Tu šéfredaktor Šimečka až detinsky definoval hodnotový rozdiel medzi ním a otcom biskupom. On verí v slobodu, kým biskup verí v Boha. Pre Šimečku sú teda kresťania prijateľní, kým zápasia s totalitou aj o jeho slobodu, ale keď ich senzibiliza pošliapanie etiky prekróčí jeho kult voľnosti, či skôr svojvoľnosti, neváha cynicky zodvihnúť varovný prst.

Tým veru neprekročil vlastný tieň ani tieň súčasnej mediálnej praxe a, žiaľ, ani si neuvedomil, ako sa práve stal neslobodný. Podobne ako väčšina liberálov a tzv. modernej ľavice, ktorá sa pokúša nanovo rozduchať starý spor. Dodajme, že spor, v ktorom kresťanstvo nemá nijaký manévrovací priestor, lebo cirkev nie je spolok záhradkárov, v ktorom sa hlasovaním môže a má dospieť k dohode. Zmyslom cirkvi je hlásať Dobrú zvesť, evanjelium a túto jedinou optimistickú správu o človeku nehodlá a našťastie pre nás všetkých ani nemôže prepisovať podľa stupňa zrelosti jednotlivých intelektuálov, toľkož na želanie Martina Šimečku a denníka, ktorý vedie.

Šimečkova odpoveď biskupovi

TEODOR KRÍŽKA

Tondrovi má však aj jedno pozitívum: jej autor priznal farby. Vniesol trochu svetla do javu, za ktorý je zodpovedný. Jeho denník totiž nepovažuje za správne karikovať napr. úpadok vlád núcich domácich a svetových politických elít, nepranieruje špinavosť záklusných volebných machinácií

a mocenských praktík, nepýta sa, prečo Bush dodnes nepolapil najhľadanejšieho teroristu sveta, hoci desaťročia spolupracuje s jeho rodinou, ale cirkvi, ktorá sa zo všetkých síl usiluje napraviť, čo oni pokazili.

V tejto súvislosti sa mi vybavuje obraz spred niekoľkých rokov, keď som na oslavách 20. výročia vyhlásenia samostatnej slovenskej cirkevnej provincie v spoločnosti kardinála Tomka a pápežského nuncia videl na chodbe bohosloveckej fakulty paradoxný jav: pred nami stál kňaz v reverende a na hrud' si vrúčne tisol denník Sme a týždenník Domino.

Keby som bol mal vtedy so sebou fotoaparát, snímku by som určite dnes povedľa tohto stĺpčeka zaradil ako titulku. Bol by to humor síce tristný, ale aspoň pravdivý.

Kardinál Trujillo varuje pred znakmi totalitarizmu

„Národ, ktorý neakceptuje výhrady vo svedomí, je totalitným štátom,“ hovorí kardinál Alfonso Lopez Trujillo, predseda Pápežskej rady pre rodinu, ktorého kritizovali, pretože sa vyslovil proti španielskemu návrhu zákona o legalizovaní „manželstva“ homosexuálov. Kardinál Trujillo to uviedol pre vatikánsku agentúru Fides po tom, čo na neho zaútočili predstavitelia španielskej vlády, že vyzýva verejných činiteľov, aby nesobášili homosexuálov, a aby použili právo výhrady vo svedomí. Dolná komora španielskeho parlamentu nedávno schválila zákon o práve sobášať sa a adoptovať deti pre partnerov rovnakého pohlavia. Text postúpila senátu a definitívne by sa mal ratifikovať v júni. Kardinál Trujillo vysvetlil, že iba totalitný štát nerešpektuje právo občana na výhrady vo svedomí. Zdôraznil, že každý človek sa môže rozhodnúť nemať účasť na zločine, ktorý znamená zničenie sveta. Zvlášť sa odvolal na články 69, 73 a najmä 74 encykliky Evangelium Vitae, kde sa hovorí: „Kto sa odvoláva na výhrady vo svedomí, nemôže byť vystavený trestným sankciám, ale ani nijakému inému následnému právnomu, disciplinárnemu, hmotnému či profesionálnemu postihu“ (74).

„Ak niekto použije výhrady vo svedomí a je prepustený z práce, tak stojíme pred jednou z najkrutejších foriem totalitarizmu,“ vyhlásil kolumbijský kardinál. „Demokracia vždy rešpektuje slobodu a je vážnym a nebezpečným javom tento princíp nerešpektovať.“

ZE/-zg-

PROSÍME • ŽIADAME • VYZÝVAME
za seba aj vo vašom mene:

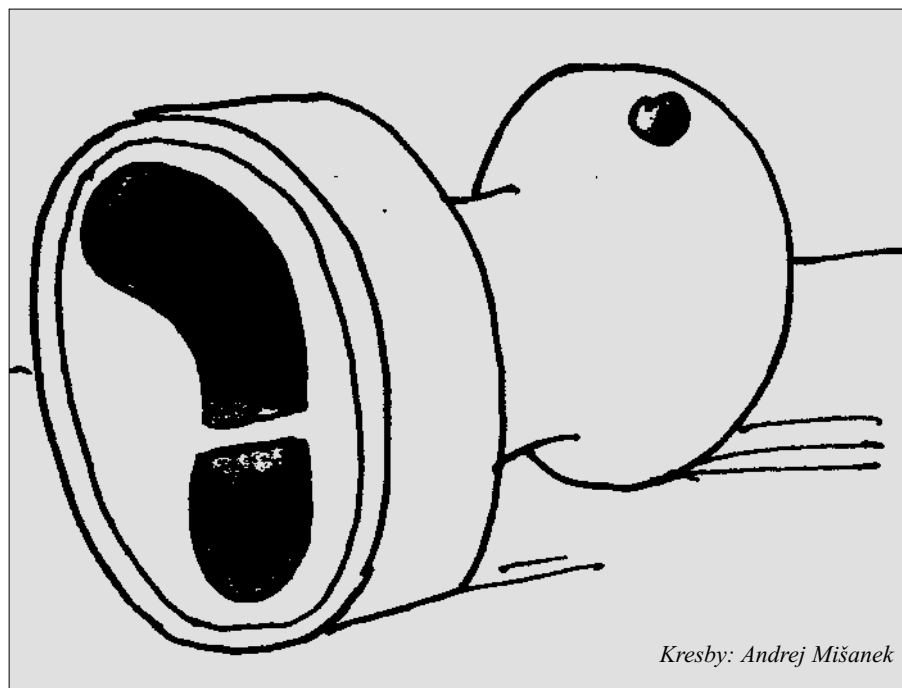
neprestávajú v úsilí o finančnú podporu
nášho a vášho časopisu

KULTÚRA,

jediného dvojtyždenníka
závislého od etiky.

Posielajte svoje dary
poštovou poukážkou typu U,
alebo bankovým prevodom
na účet nášho vydavateľa v Slovenskej sporiteľni,
č. ú. 170427664, (kód banky 0900,
názov účtu Factum bonum),
prípadne na adresu uvedenú v tiráži.

Prispejte na svoju prítomnosť
a budúcnosť!

58. výročie smrti Dr. Jozefa Tisa

17. apríla sme si pripomenuli 58. výročie popravy nášho prvého prezidenta Dr. Jozefa Tisa. Skúsme si priblížiť život a dielo tohto človeka, ktorý sa nezamazateľne zapísal do slovenských i svetových dejín ako osobnosť, ktorá žila v ťažkej dobe, a predsa dokázala pozdvihnúť malý slovenský národ medzi vyspelé národy Európy.

Dr. Jozef Tiso sa narodil 13. októbra 1887 vo Veľkej Bytči. Už ako mladý kňaz sa horlivo zaujímal o každodenné problémy slovenského ľudu, ktoré trápi jeho citlivú dušu. Okrem pastoračnej činnosti sa venoval otázke hmotného pozdvihnutia Slovákov, ktorí počas Rakúsko-Uhorska ťažko znášali nadvládu vládnuceho maďarského národa. Po vzniku 1. ČSR sa Dr. Tiso rozhodol vstúpiť do politiky, v ktorej videl prostriedok na dosiahnutie svojho cieľa – prácu na slávu Božiu a pre blaho ľudu. Stal sa členom znovuoobnoveného SES. Vďaka jeho schopnostiam si ho čoskoro všimol aj Andrej Hlinka. Tak vznikol nerozlučný tandem Hlinka-Tiso, ktorý bojoval za uznanie svojbytnosti slovenského národa a splnenie sľubov pražskej vlády, ktorá sa v Pittsburgskej dohode z roku 1918 zaviazala udeliť Slovákom autonómiu. Po smrti Andreja Hlinku v auguste 1938 sa nakoniec po-

darilo Dr. Tisovi ako reprezentantovi slovenského národa splniť svoj cieľ - udelenie autonómie Slovenska.

Po splnení tohto cieľa čakala na Dr. Tisu ako predsedu autonómnej vlády ďalšia náročná úloha, ktorú by bez pomoci svojich spolupracovníkov nezvládol. Bolo potrebné poslovenčiť administratívu, súdnictvo, školy, armádu a ďalšie oblasti spoločenského a hospodárskeho života na Slovensku. Túto úlohu sa mu vo funkcii predsedu vlády a neskor prezidenta republiky podarilo splniť až po vzniku 1. SR.

Z množstva veľkých činov, o ktoré sa zaslúžil náš prvý prezident, hodno spomenúť aspoň niekoľko. Keď v roku 1943 hrozilo obnovenie deportácií Židov, zašiel nitriansky arcibiskup Dr. Karol Kmeťko za prezidentom a požiadal ho v mene židovských rabinov, aby intervenoval u ministra vnútra Alexandra Macha. Na jeho priamy zásah bola deportácia zastavená, a to aj napriek tlaku zo strany Nemeckej ríše. Po potlačení povstania v októbri 1944 zase hrozilo, že Nemci zbombardujú tri slovenské mestá - Zvolen, Banskú Bystricu a Brezno ako odplatu za povstanie a taktiež, že odveľú 20 000 povstaleckých vojakov do koncentračných táborov v Nemecku. Iba na priamy zásah Dr.

Tisa, ktorý prisľúbil, že vyznamená nemeckých vojakov, nedošlo k tejto tragédii. S blížiacim sa frontom, keď rástli obavy Dr. Tisu o osud SR, dostal ponuku zo strany ZSSR, že ak bude s nimi spolupracovať, môže zostať vo svojej funkcii. Dr. Tiso však rázne odmietol akúkoľvek spoluprácu s boľševikmi, čím síce podpísal nas sebou orť smrť, ale na druhej strane dal najavo, že Slováci sa chcú chrániť proti šíriacemu sa ateistickému systému.

Preto je poľutovaniahodné, že naši súčasní vládni politici hanobia pamiatku nášho prvého prezidenta, pričom ho mnohí z nich považujú za vojnového zločincu. Dovolím si tvrdiť, že nebyť Dr. Tisa a jemu oddaných priateľov, náš národ by sa stal obeťou nacizmu a je otázne, či by vobec prežil hrozy 2. svetovej vojny a následnej sovietskej okupácie. Myslím si, že práve 6 rokov existencie samostatnej SR naučilo Slovákov chrániť si svoje kresťanské a národné povedomie, ktoré nedokázal zničiť ani komunizmus. Preto by si mali nielen naši politici, ale aj ostatní občania SR vážiť Dr. Tisa.

Prezident nám tesne pred svojou popravou zanechal testament, v ktorom nás uisťuje, že sa bude v nebi za nás modliť, aby sme zostali verní heslu Za

Slovo globalizácia je dnes široko frekventované doma i v zahraničí, avšak často bez obsahu a základnej definície pojmov. Čo predstavuje globalizácia?

Globalizácia predstavuje komplexné prerastanie spoločenských procesov, politických, ekonomických, sociálnych, právnych, kultúrnych a iných navzájom medzi sebou. Ide o prerastanie v čase a priestore, má teda dve roviny

- komplexnú spoločensko-procesnú keď prestáva oddeľovanie jednotlivých spoločenských procesov
- časovo-priestorovú, keď spoločenský pohyb v čase prerastá cez všetky kontinenty.

Treba mať na zreteli, že nejde o proces náhodný, ale presne cielený a usmerňovaný. Korene globalizácie siahajú hlboko do histórie a je zaujímavé, čo ukazujú analýzy. Aktéri, ktorí ju v danej dobe vyvolávali, nikdy neboli jej rozhodujúcimi koncovými hráčmi. To sa týka aj dnešnej etapy globalizácie, ktorí spustili USA, ale už dnes sa ukazujú signály, že nebudú jej rozhodujúcimi koncovými aktérmi. Za globalizáciou bol vždy rozvoj poznania, či už išlo o rozvoj merkantilnej, priemyselnej alebo informačnej spoločnosti.

Cieľ globalizácie bol a zostáva rovnaký. Presadenie vlastných záujmov za účelom získania výhod. Cieľ súčasnej etapy globalizácie vychádza z materializmu 19. storočia, ktorý bol generátorom kapitalizmu aj komunizmu a je založený na maximalizácii zisku za účelom akumulácie kapitálu.

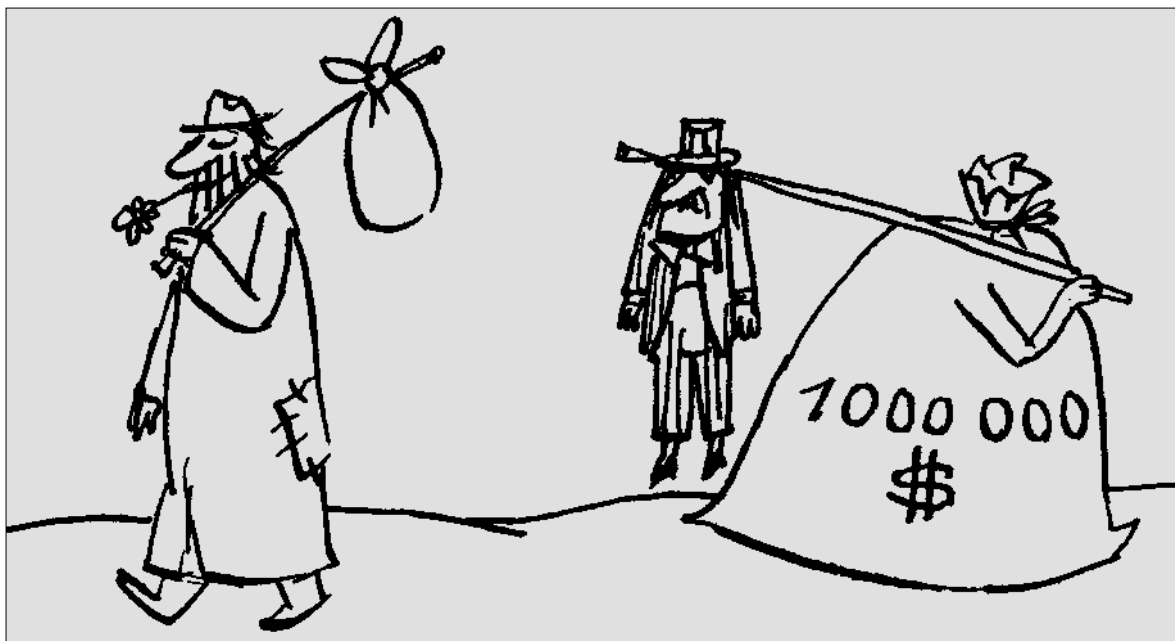
V tejto súvislosti si dovoľím vysloviť jednu filozofickú tézu. Globalizácia v dnešnej podobe má objektívny základ a vychádza z deformovaného použitia základného biologického zákona – zákona prežitia – jednotlivca, rodu, kmeňa národa, štátu. Je to snád v prehistorických génoch potreby hromadenia statkov. Tento zákon formuje záujmy, správanie a j vzťahy. Túto tézu opieram o celý rad filozofických úvah predovšetkým o filozofa Ericha Froma a jeho knihu „Mať alebo byť“, či o humanizmus založený na filozofii Freuda.

Vo väzbe na uvedené, nedá aspoň sa zmieniť o odbornej stati Francisu Fukuyamu „Koniec civilizácie“. Bola široko diskutovaná a aj odmietaná. Osobne si myslím, že mal pravdu ak to spojím s terajšou fázou globalizácie. Všetko nasvedčujem tomu, že sa nachádzame na konci jednej civilizácie vlny, ale predovšetkým hľadajú v I. priemyselnej revolúcii 19. storočia. Zjavne tu celosvetovo narastá antagonizmus medzi potrebami novej ekonomiky a formujúcej sa novej spoločnosti a starými princípmi politiky. Podrobnejšie je to formulované v knihe Alvina Tofflera „Utvárame novú civilizáciu“. Táto spoločnosť bude na rozdiel od súčasnej musieť byť nielen sociálne spravodlivejšia, ale predovšetkým ľudanejšia. Nová civilizácia, ktorá vyrastie na báze II. priemyselnej spoločnosti založenej na využívaní informačných technológií bude vyžadovať nielen sofistikovaného, ale predovšetkým sociálne a kultúrne slobodného a humánneho tvorcu.

V týchto dňoch americká CIA zverejnila prognózu pod titulom „Mapovanie globálnej budúcnosti“. Chápe v nej budúce zmeny, obsah druhej priemyselnej spoločnosti, odamerikanizovanie globalizácie v budúcnosti a vznik pólů rozvoja. Čo nechápe, je len to, že dôraz na „uskutočnenie trhových reforiem“ nestačí na vybudovanie novej civilizácie. Vlastne potvrdzujú to, čo napísal Toffler v knihe „Tretia vlna“, že reformy sú nevyhnutné a že ich nemôžu uskutočniť staré elity na základe starého spoločenského poriadku kapitalizmu, ktorého ideovým základom je dnes ekonomický neoliberalizmus. Teda voľná hra trhových síl v záujme kapitálu, jeho akumulácie a zisku.

Na základe uvedeného si dovoľím preto vysloviť tézu, že súčasná globalizácia sa nachádza len vo svojej I. fáze založenej na ekonomickom liberalizme, teda liberalizme pre kapitál.

Globalizačné procesy cez globálne finančné toky, maximalizáciu zisku a politiku založenú na ideológii ekonomického neoliberalizmu zásadným spôsobom ovplyvňujú vývoj štátov v celej šírke

Globalizácia

a pozícia Slovenskej republiky

spoločenských procesov ako som uviedol v definícii globalizácie – teda politických, ekonomických, sociálnych, právnych, kultúrnych a iných. Je preto dôležité poznať akými cestami sa globalizácia uberá. Uvediem len základné tézy:

- globalizácia priestorová. Zahŕňa vytváranie veľkých ekonomických priestorov, kde vyšším stupňom je politicko-ekonomická integrácia a zabezpečenie si politického rozhodovania v nej. Výnimkou aj z pohľadu Ústavnej zmluvy nie je ani EÚ.

- procesná globalizácia – ide o to dostať pod kontrolu svetové ekonomické procesy (obchod, finančníctvo, rozhodujúce výrobné činnosti). Sem patrí aj privatizácia ekonomických subjektov.

- štruktúrálna globalizácia – zahŕňa už uvedené prerastanie spoločenských procesov, politiky, ekonomiky, sociálnej sféry, kultúry a tak ďalej. Formuluje určitý model spoločnosti, kritéria hodnôt aj psychiku spoločnosti.

- globalizácia inštitucionálna – vytváranie globálnych inštitúcií typu Svetovej banky, MMF, WTO, OBSE a iných, vrátane komisie EÚ. Tieto vytvárajú záväzné pravidlá konania. Napríklad 80% našej domácej legislatívy má pôvod zvonka.

- globalizácia informačná – ako schopnosť vyhľadávať, hromadiť, analyzovať a využívať poznatky a na ich základe tvoriť poznatky nové. Je zdrojom informačnej moci ako základu moci ekonomickej aj sociálnej kultúry spoločnosti.

- globalizácia komunikačné alebo tiež interpersonálna. Podstata, na základe informačnej prevahy v spracovaní a analýze informácií sa poriadajú semináre, konferencie, sympózia s presne cieleným obsahom, kde informačne nepripravenej vedeckej obci, politikom a manažérom sa predkladajú riešenia budúcnosti a problémov (poradcovia, misie, štúdie MMF, SB, atď.). Stručne povedané ide o cielene vytváranie spektra názorov a tým aj možných riešení v budúcnosti.

- globalizácia kultúrna, keď s využitím médií, obsahu a formy vzdelania a vzdelávacích inštitúcií a rôznych občianskych združení a nadácií (často sa nevie kto ich platí) sa formuje politická, občianska, ekonomická aj sociálna kultúra spoločnosti. Podotýkam, že univerzálna kultúra v prospech liberalizácie kapitálu, jeho akumulácie a hromadenia v stále užšom okruhu subjektov reprezentovaných nadnárodnými spoločnosťami.

Treba povedať, že sme prešli a prechádzame všetkými vymenovanými cestami globalizácie a prechádzajú nimi aj ostatné transformujúce sa štáty, ale tiež vyspelé štáty Európy. Privatizácia a demontáž sociálneho štátu v krajinách vyspelej Európy isté nie je náhodou. V tejto súvislosti dovoľím si ešte raz upozorniť na Fukuyamu a jeho článok „Veľký

rozvrat, Ľudská prirodzenosť a rekonštrukcia sociálneho poriadku“ kde uvádza – citát „Kultúra individualizmu, ktorá v laboratóriách a na trhu viedla k inováciám a rastu sa preliala do oblasti sociálnych noriem, kde nahradila prakticky všetky formy autority a zoslabila výzby držiace pokope rodiny, susedstvá a národy“.

Myslím si, že práve deformácia všeobecnej kontinuálnej historicky sa tvoriacej kultúry a umelé presadzovanie určitého typu kultúry v záujme presadenia globálnych záujmov je generátorom aj svetového terorizmu a iných patogénnych javov (napr. drogy v záujme zisku).

Predovšetkým však komplexné odbúranie vymoženosti sociálneho štátu je sprevádzané silným protirečením, ktoré sa dnes prejavuje hlavne vo vyspelých európskych štátoch. Na jednej strane aj keď s výkyvmi neustále rastie tvorba hodnôt v podobe rastu HDP, na druhej je snaha sociálne vymoženosti obmedziť. Odvolávanie na starnutie populácie ťažko teda obstojí. Skôr akumulácia kapitálu odčerpáva zdroje mimo ich použitia v spoločenských sociálnych procesoch (liberalizmus pre kapitál – ideológia individualizmu).

Veľmi stručne, ako v globalizačných procesoch dopadlo Slovensko. Podotýkam, že všetky transformačné procesy, ktoré u nás prebehli a prebiehajú potrebné vykonať asi bolo. Ich vnútorný obsah však len málo rešpektoval budúce záujmy Slovenska a jeho občanov a vychádzal skôr z odporúčaní (viac či menej záväzných) a nariadení SB, MMF, OECD a Európskej komisie. Výsledok:

- Transformáciou politicko-spoločenského systému sme síce vytvorili demokratické politické inštitúcie, nepodarilo sa nám však vytvoriť doteraz takú politickú kultúru, kde by fungovala politika plurality názorov. Rozhoduje sa na princípe politikracie, dôvera občanov v politiku a k politikom je na nízkej úrovni. Prehľbuje sa odtrhnutosť politiky od potrieb občanov a nie zriedka aj od potrieb posilňovania a prehľbovania vlastnej štátnosti.

- napriek uskutočnenej ekonomickej transformácii a vytvorení trhového mechanizmu výkonnosť ekonomiky je stále nízka. Životná úroveň obyvateľstva zatiaľ nedosiahla úroveň spred roka 1989. Neakumulujeme v dostatočnej miere domáci kapitál k rozvoju. Naopak, vypredávame také statky a majetok, bez ktorých štát už plní len administratívnu funkciu v záujme niekoho iného (banky, dopravná a energetická infraštruktúra a iné). Ak nebudaj vypredáme pôdu, lesy a vodu tak budeme jeden z mála štátov sveta, ktorý má vlastné vymedzené územie, ale nebudeme vlastníkom jeho prírodných daností a pôdy.

- Zamestnanosť stagnuje, nezamestnanosť narastá až do výšky cca 18%. Znižovaná je fakticky len administratívnymi opatreniami v spojení s dvojítm systémom jej vykazovania. Narástli a prehľbujú sa regionálne disproporcie. Vytvárajú sa dl-

hodobé regióny chudoby, zaostalosti a vyľudňovania.

- Sociálna reforma prehĺbila príjmovú a regionálnu chudobu a ekonomická reforma založená no voľnej hre trhových síl za pätnásť rokov nie je schopná vytvoriť premyslenú a schopnú alternatívu.

- Reforma zdravotníctva prehĺbila problémy s dostupnosťou zdravotníctva pre najširšie masy obyvateľstva, nie je zabezpečená Ústavou zarúčená bezplatná lekárska starostlivosť ani v prípadoch vážneho narušenia zdravia. Dokonca ani za peniaze. Napriek reforme ide o systémové chyby, keď táto je zameraná na peniaze a nie na zdravie.

- Reforma verejnej správy v terajšej podobe pôsobí proti súdržnosti regiónov a tým aj štátu. Regionálna politika v EÚ napr. vo Francúzsku pri vysokom stupni samostatnosti je usporiadaná hierarchicky a nie odstredivo horizontálne.

- Pripravovaná reforma školstva zhorši dostupnosť vzdelania pre mladú generáciu, chýba premyslená politika pre uplatnenie mladšej generácie po skončení štúdií.

- Na veľmi nízkej úrovni je podpora vedy, vývoja a výskumu. Chýbajú opatrenia napr. v daňovej oblasti, na podporu podnikového výskumu ako aj združených výskumných pracovísk pre malé a stredné podnikanie.

V tejto súvislosti tak trochu paradoxne vyznieva pripravená stratégia konkurencieschopnosti, založená na rozvoji poznania a poznatkovej ekonomiky. Otvorenou totiž zostáva otázka s kým ju chceme realizovať. Chceme svoje poznatky odovzdávať nadnárodným spoločnostiam, ktoré majú kapitál alebo to chceme realizovať cez domáci kapitál s jeho nízkou akumuláciou.

Opakujem, nie som proti reformám, majú aj plusy. Ukazujem však tie stránky, kde obsahovo mali byť zvládnuté lepšie a v prospech Slovenska a jeho občanov.

Samozrejme, globalizácia v podobe hromadenia kapitálu má vážne sociálno-politické a ekonomické dôsledky aj vo svete, vrátane v samotných USA. Uvediem príklady:

Od polovice 60. rokov vzrástol svetový globálny príjem zo 4 bil. dolárov na cca 23 bil. dolárov, pritom však len 5% z toho pripadá na štáty v ktorých žije 80% obyvateľov planéty. Nastáva akumulácia majetku do rúk malého počtu osôb, keď 358 multimilionárov vlastní majetok rovnajúci sa príjmom 45% svetovej populácie. Narastá silná polarizácia cez znižujúci sa počet bohatých a narastajúci počet chudobných. Platí to aj pri USA, kde 1% amerických rodín zvýšilo svoje príjmy o takmer 80% zatiaľ čo príjem 20% rodín poklesol o 10,4%.

Ešte najnovší údaj z posledného zasadnutia FAO (org. OSN pre výživu a poľnohospodárstvo). Hladom a podvýživou vo svete trpí 815 mil. obyvateľov planéty (12,5%), z 12 mil. detských úmrtí 55% teda 6,6 mil. ročne súvisí s podvýživou.

V úvode som hovoril o prvej fáze globalizácie založenej na liberalizme kapitálu, kde základom je deformovaný zákon prežitia. Ten samozrejme platí všeobecne, platí však aj ďalší prírodný a spoločenský zákon – zákon akcie a reakcie, pričom reakcia má fázový posun. Preto nastúpi druhá fáza globalizácie – globalizácia sociálna. Až vtedy globalizácia dostane svoj objektívne pozitívny charakter a zákon prežitia dostane sociálny obsah v podobe sociálneho liberalizmu, humanizmu a novej kultúry hodnôt. Teda liberalizmu pre človeka. Obávam sa, na čo upozorňuje Toffler a rad ďalších prognostikov, že to môže byť značne zničujúce. V podobe revolúcií, vojen alebo vyvolanej degenerácii ľudstva a jeho kastovníctva.

Aký záver z toho plynie pre Slovensko? Nemôžeme sa stále len niekomu a niečomu prispôbovať, ale musíme mať jasnú predstavu o svojej budúcej existencii – politickej, štátnej, sociálnej i kultúrnej. Čiže potrebujeme mať jasnú víziu svojej budúcnosti. Vyslovím trochu protirečivú tézu – „Svoju budúcnosť musíme odvíjať od budúcnosti“. Čiže z toho čo som naznačoval, kam sa svet bude uberať. Platí, a už som to niekoľko krát publikoval, že „Štát a národ, ktorý nemá vlastnú originálnu, opakujem vlastnú originálnu predstavu o svojom bytí v budúcnosti ohrozuje nie len svoje právo na svoju plnú a autonómnú slobodu, ale aj svoju budúcu existenciu. Stráca tvár pravosti a hodnovernosti a vystavuje sa slepo napospas osudu alebo vnúteným podmienkam svojej ďalšej existencie, čím otvára priestor rôznym manipulačným a deštručným silám“.

Ako som už uviedol druhá fáza globalizácie bude mať ľudskú a sociálny obsah a v jej centre bude človek. Takto už teraz musí byť postavená aj naša vízia a v tomto smere musia byť upravené aj naše doterajšie reformy. Tieto nemôžu byť konečné v dnešnej podobe. Tu zdôrazňujem, že Slovensko má predpoklady pre vypracovanie takejto ľudskostrednej vízie, založenej na kultúrno-ľudských hodnotách. Slovenská spoločnosť má princípy sociálnej spravodlivosti hlboko zakorenené vo svojom vedomí a bytí. To nie je nostalgická za socializmom, ako sa to vykladá. Je tomu tak preto, že historicky sme spoločnosťou tvrdej a poctivej práce za vlastné prežitie a lepšie životné podmienky. Princíp sociálnej solidarity a morálnych hodnôt formovali aj naše národné tradície, vďaka čomu sme prežili i duchovne. Nikdy sme nikoho neovládali, nikdy sme nežili z cudzej práce.

Garantom sociálnej spravodlivosti v spojení s poctivou prácou a morálnym konaním jednotlivca a skupín nemôže byť liberálny trh. Je to úloha štátu v celom konaní spoločenských inštitúcií a v kodifikácii právneho poriadku. Štát predstavuje celostnú spoločnosť a on musí byť aj garantom možnosti sebarealizácie jeho občanov v prospech svoj aj spoločnosti na morálnom a etickom základe. Len sociálne usporiadaná spoločnosť a sociálny štát je zárukou hospodárskeho dynamizmu a sociálno-ekonomického rovnovážneho rozvoja.

Už skôr som uviedol spôsoby globalizácie. Za najrizikovejšiu pre Slovensko pokladám globalizáciu kultúrnu, ktorá hrozí stratou identity jednotlivca a štátu. Žiaľ transformácia rozvoja poznania a školstva hrozí, že sa síce vytvorí rovnaké príležitosti, ale nie možnosti pre všetkých. Prehnámy až jednostranným mediálnym forsírovaním modelov cudzej kultúry, ktoré jedine sú zárukou úspechu a vzorom morálky a etiky, vytvára sa akýsi tvarovateľný modelový svetoobraz, bez väzby na rodinu, obce, národ a štát, ale aj na podnik a národné a štátne inštitúcie. To aj z hľadiska mediálnej kultúry aj rozvoja poznania treba zmeniť. Ďalej z ekonomického hľadiska, treba poznanie orientovať na podporu rozvoja tých odvetví, ktoré majú perspektívu a budú akumulovať kapitál nie na Slovensku, ale pre Slovensko. Samozrejme môže to byť bolestivé aj politický citlivé, lebo dnes už nemáme jediná finančnú inštitúciu pracujúcu v záujme a podporujúcu slovenský kapitál. Nie je pravda, že ju nejde vytvoriť, len sa do toho musí vložiť národná kapitálotvorná vrstva, legislatívne podporovaná štátom. Maďari

O Katyńskom lese sa šepkalo všeličo, ale tieto reči sa nedostali ďalej, ako za jeho hranice a hranice okresu Kozie Hory, ktorý leží východne od Smolenska neďaleko od hlavnej cesty a železnice, ktorá spája Minsk a Moskvu. V lese bola dača. Sedliaci tvrdili, že slúžila ako rekreačný dom členom NKVD, ktorých vtedy ešte stále nazývali „čekiști“. To pomenovanie bolo spomienkou na štátnu komisiu, ktorú kedysi dávno založil Lenin a Dzeržinskij. Ich väzni, ktorí prišli zo Smolenska, celý objekt obkolesili mrežami a ostnatým drôtom. „Najlepši občania Sovietskeho zväzu,“ ako vtedy dojato vyhlasovali predstavitelia krajiny, keď hovorili o zamestnancoch ministerstva vnútra. „predsa majú právo na odpočinok v pokoji“.

Čas však nezastal. Hitler, ktorý bol najprv Stalinov priateľ na život a na smrť, sa stal najúhlavnejším nepriateľom demokracie. Jeho armáda prekročila hranice a bojovala hlboko v tyle, pred bránami Leningradu a Moskvy, na Volge a na Kryme. Smolensk padol 15. júla 1941 počas náporu v lete prvého roku druhej svetovej vojny. Už dlho vládol veľký chaos. Ľudia z NKVD a ich rozúrení veľkí psi už daču nestrážili a nebránili v prístupe k ohradu. V tom čase ich ešte nikto nenahradil, len z času na čas sa tade prešla nemecká hliadka špecializovaná na hľadanie „partizánov“. Objavili sa aj vojnoví zajatci, ktorí v okolí zbierali staré železo alebo nakladali vagóny na železničnej stanici v najbližšej dedine Gnezdove. V noci preskakovali mreže bosonohí výrastkovia a vyhadzované deti a púšťali sa do ich obvyklej činnosti – do okrádania mŕtvol. Stačilo len trochu odhrnúť ľahkú zeminu. Potom predávali to, čo našli: dôstojnícke čížmy, kabáty, drobné predmety, zlaté zuby, obrúčky...

Pád komunistického systému v strednej a východnej Európe v roku 1989 odhalil mnoho tajomstiev a tí, ktorí prežili „diktatúru proletariátu“, vydali nesčíselné množstvo svedectiev. Tie potvrdzujú, že odvahu rozprávať mali len „primárni“ antikomunisti a „odpadlíci“. Udalosti sa udiali v temnote pred päťdesiatimi rokmi a Josif Visarionovič Džugašvili, ktorý vošiel do dejín pod menom Stalin, víťazil iba na jedinom bitevnom poli, na ktorom vôbec v živote bol: na poli teroru.

V obrovskom Sovietskom zväze sa množstvo masových hrobov ani nedá spočítať. Je ich príliš veľa. Avšak masové hroby v Katyńskom lese postihol iný osud: zdá sa, že len ony unikli urýchlennému zabúdaniu medializovaného Západu. Zaslúžilo sa o to množstvo mŕtvych, ktoré sa v nich nachádzajú, povaha „nálezcov“ a nekonečná polemika, ktorú tieto hroby rozvírili ešte predtým, než sa fakty potvrdili.

DVANÁST VRSTIEV MŕTVOL

Generál von Paulus kapituloval pred sto dňami v Stalingrade a nemecká armáda krok po kroku ustupovala do Ukrajiny a do stredného Ruska. 13. apríla 1942 berlínsky rozhlas venoval hlavný priestor v správach objavu „miesta, kde bolševici tajne vykonávali masové popravy a kde GPU zavraždila desaťtisíc poľských dôstojníkov“. Rádio Berlín upresnilo, že „nemecké orgány“ odišli na miesto, ktoré „im ukázali obyvatelia“, a našli „jamu 28 metrov dlhú a 16 metrov širokú, kde v dvanástich vrstvách boli nahromadené mŕtvoly poľských dôstojníkov v uniformách“. Rádio Berlín doplnilo aj ďalšie morbidné podrobnosti: „Niektorí boli spútaní, všetci majú v temene diery po guľke z pistole. Bude ľahké určiť ich totožnosť, lebo vďaka vlastnostiam zeme sú dokonale mumifikovaní a Rusi im nechali všetky doklady totožnosti.“

Potom nasledovali údaje, ktoré mali vyvolať dôveru u tých poslucháčov, ktorých sa to priamo týkalo: Poliakov v londýnskom alebo moskovskom exile, rodín poľských uväznených dôstojníkov... „Tito dôstojníci sa predtým nachádzali v tábore v Kozelsku blízko Orla. V marci a vo februári ich previezli z dobytých vagónoch až do Smolenska. Odtiaľ ich nákladnými autami transportovali do Kozogory (Kozie Hory), kde ich bolševici zavraždili. Pokračuje sa v hľadaní ďalších masových hrobov. Pod odkrytými vrstvami mŕtvol sa objavujú ďalšie vrstvy. Odhaduje sa, že zavraždených dôstojníkov bolo 10 000...“

Aspoň raz Goebbelsov rozhlas hovoril pravdu. A bol to veľký škandál. Pravdupovediac, škandálne to bolo už dlho. Informácie totiž vychádzali z nemeckej štátnej dielne, kde pracovali odborníci na vymývanie mozgov. Esesácke komanda a nemecká polícia sa totiž preslávili v transportoch civilného obyvateľstva v okupovaných krajinách a v ich masovom vyvražďovaní. Ako je možné veriť nacistom po Osviezení a Treblinku, po tom,

JOZEF M. RYDLO

čo sa odhalili masové hroby vo Vilniuse alebo Kyjeve? Bezprostredný dopad „objavu“ z Katyńského lesa nebol rozsiahly. Výnimkou boli rodiny, ktoré sa dozvedeli príšerný dôvod, pre ktorý väzni tak dlho nepísali. Výnimkou boli poľskí predstavitelia, čo v Londýne a Moskve beznádejne hľadali stopy dôstojníkov, ktorých potrebovali, aby mohli znova zostaviť poľskú armádu.

To, ako boli odhalené masové hroby v Katyńskom lese, je známe. Sovieti však teraz môžu poskytnúť upresnenie týkajúce sa miest a ľudí, a predovšetkým potvrdiť tézu, ktorú stalinovci vždy odmietali. To, čo doteraz pripúšťali vedci, sa z tohto úzkeho pohľadu stáva záležitosťou celej verejnej mienky, lebo platí, že práce historikov sú ničím v porovnaní s mýtmi, ktoré udržuje politická moc.

Existujú dva prípady Katyńského lesa. Prvým prípadom je masaker. Druhým je polemika. Začnime práve ňou.

„VIEM, KDE SÚ!“

V roku 1942 Poliáci pracovali pre organizáciu *Todt* a pomáhali zbierať kovové zvyšky, ktoré za sebou nechával opancierovaný uragán Wehrmacht. Tito „ľudia deportovaní na pracovné účely“ spali vo vagónoch, ktoré boli odstavené na železničnej stanici v Gnezdove, v okrese Kozie Hory, na východ od Smolenska. Dozvedeli sa, že v tomto regióne, presnejšie „v Katyńských lesoch“ „bolo zastrelených mnoho ich krajanov a že sú pochovaní tam, kde „rastie mladý borovicový háj“. Na jeseň sa Poliáci pod zámienkou zberu dreva vybrali na potulky do miest, ktoré im obyvatelia opisali. Keď prekopávali pôdu, objavili telá viacerých dôstojníkov, ktorých uniforma jasne pripomínala uniformu poľskej armády z roku 1939. Poliáci telá znova pochovali a nad nimi vztýčili kríž z brezového dreva. Ďalší kríž vztýčili na susednom „tumule“, ktorý sa im zdal podozrivý. Potom prišla zima a s ňou sneh a mráz. Dlhé mesiace nebolo možné kopat’.

Na jar 1942 odštartoval nemecké hľadanie jeden objav. Kováč z Gnezdova Ivan Krivožercov sa pri čítaní nemeckých propagandistických novín v ruštine dozvedel, že generál Sikorski, ktorého spojenci poverili zorganizovaním poľskej armády, nemôže nájsť desaťtisíc dôstojníkov. Vie sa o nich, že po porážke Poľska boli v jeseni 1939 odvedení do Ruska. Krivožercov šiel za tlmočníkom jedného nemeckého dôstojníka, poručíka Vossa, ktorý velil miestnej jednotke polície pre bezpečnosť na vidieku, a porozprával mu, čo vedel.

„Sikorski hľadá dôstojníkov a ja viem, kde sú!“ povedal Vossovi a ukazoval mu noviny.

Zdá sa, že tento nápad mali viacerí. Na začiatku apríla 1943 poručík Voss predvolal Krivožercova, ale aj sedemdesiatštyrochrokoľchovníka Parfenija Kozlova, istého Kiselova (toho uvádzajú anglosaskí historici), Ivana Andrejeva, Fedora Kuftikova („Bol v nemeckom zajatí a lámal nemčinu. Určite sa chcel stať starostom...“) a iných. Krivožercov potom vyrozprával svoj príbeh spojencom. Emigroval do Talianska a zmenil si meno. Nakoniec ho našli obeseného v Anglicku v roku 1947. Parfenij Kozlov vypovedal pred NKVD. Mal čas na to, aby „poprel svoje predošlé výpovede (pred vyšetrovacími komisiami, ktoré zostavili Nemci, pozn. redakcie) a hneď na to definitívne zmizol“.

Moskovské Novosti, hlásna tribúna nového sovietskeho vedenia, v 33. čísle z augusta 1989 prinášajú viacero zhodných svedectiev. Uvedieme svedectvo človeka, ktorý bol prítomný pri prvých úderoch krompáčom do zeme. Svedectvo sovietskeho občana Michaila Krivožercova (má rovnaké otcovské meno ako kováč Ivan) z dediny Gnezdovo.

„Nemci pozahňali pár úbožiakov, ako som bol ja. Zavedli nás do lesa, každému naliali po pohári vodky a kázali kopat’. Tá vodka nebola ich, ale naša, zabavili ju tu. Naliali všetkým, len mne nie. Ostatní kopali, ja nie. Najprv vytiahli z jamy 18 ľudí, boli to naši, laickí kazatelia. Mali valenky (čížmy z plsti), ale nie na nohách, ale na pleciach. Do valeniek si ukryli slaninu a koláče. Hovorím, že to boli kazatelia, lebo aj môj otec bol jedným z nich. A keď ho (ľudia z NKVD) prišli zatknúť, zobral si valenky a napchal tam slaninu a chlieb. Myslel si, že ho pošlú na sever, aj oni si to určite mysleli, ale prišli sem. Po-

tom sme vykopali 300 Poliakov. Naši však boli navrchu. Nemci nariadili, aby sme ich znova pochovali, ale oddelene. Začali sme znova kopat’. Spomínam si, že hlbšie sme našli všelijaké predmety, ženské topánky a tak. Už sme ďalej nekopali. (...) Neskôr tam Nemci postavili kôľhu a kotly. Umývali lebky horúcou vodou a študovali rany. Všetko analyzovali. Dokopy približne 3 200 ľudí...“

Po hrobároch prišli vyšetrovacie komisie. Najprv prišla nemecká komisia, ktorú viedol Gerhard Butz. Potom nasledovala komisia pozostávajúca zo súdnych lekárov z neutrálnych aj z okupovaných európskych štátov, celkom 12 národností – jej členom bol aj MUDr. František Šubík. Nakoniec prišla komisia Poľského Červeného kríža pod vedením Dr. Mariana Wodzinského. Väčšina jej členov patrila k poľskému hnutiu odporu. Nemci to vedeli. Nechali ju vykonávať jej činnosť. Možno takto chceli urýchliť to, čo sa malo stať.

15. apríla 1943, teda dva dni po oznámení príšerného objavu, Sovieti vyhlásili, že ide o provokáciu a vymysleli si svoju verziu: poľskí zajatci nemohli byť evakuovaní „vo chvíli, keď sa blížil Wehrmacht“. Padli do rúk armád Tretej ríše. Agentúra TASS vyhlásila: „Keď sa odhalilo, že sú zavraždení, znamená to, že ich smrť majú na svedomí Nemci, ktorí teraz tvrdia, že tohto zločinu sa dopustili Sovieti. Nemci tak robia kvôli provokácii.“ O týždeň neskôr vzniesli obvinenie proti poľskej exilovej vláde, ktorá sa nachádzala v Londýne, z toho, že spolupracuje s Hitlerom. 25. apríla 1943 prerušili diplomatické styky s Poliakmi v Londýne a neskôr vytvorili poľskú vládu, ktorá im bola plne oddaná. Vybrali si z tých Poliakov, ktorí chceli zostať v Moskve. Vznikol spor, ktorý pokračoval aj po vojne.

Keď sa v septembri 1943 sovietske jednotky stiahli a Sovieti znova dobyli Smolensk, masové hroby v Katyni začala vyšetrovať štvrtá komisia. Tentokrát ju viedol sovietsky akademik N. Burdenko. Komisia pracovala veľmi rýchlo a hneď aj urobila závery: v Katyni sa nachádzalo 10 000 zavraždených poľských dôstojníkov. Medzi augustom a októbrom 1941 ich popravila ženijná jednotka (537), ktorej velil plukovník Arens. Dôkazom mali byť nemecké guľky kalibru 7,65 značky Geko, ktoré sa našli v mŕtvolách.

KONEČNE DÔKAZY!

Vo februári 1946 na procesoch, ktoré zorganizovali víťazi nad porazeným Nemeckom v Norimbergu, boli obžalovaní Nemci obvinení z toho, že „v septembri 1941 zmasakrovali v Katyńskom lese 11 000 poľských dôstojníkov“. Túto obžalobu prečítali Stalinovi zástupcovia, ale nebola schválená, lebo plukovník Arens bez problémov dokázal, že v spomínanej dobe nevelil 537. ženijnej jednotke a že táto jednotka sa aj tak vtedy nenachádzala v smolenskom regióne. Katyńská aféra teda nefigurovala v konečnom rozsudku, ktorý bol vynešený na konci septembra 1946. V roku 1948 bývalý veliteľ poľskej armády generál Anders, ktorý operoval na západnom fronte (v bitke o Monte Cassino a najmä po boku Juinových Francúzov), uverejnil v Londýne zbierku textov pod názvom *Katyńské zločiny vo svetle dokumentov*. V závere za ne dával vinu Sovietom.

V roku 1951 v Spojených štátoch amerických vyšla výpoveď plukovníka Van Vlieta, ktorú v roku 1945 zaznamenali tajné služby americkej armády. Van Vliet bol počas vojny v zajatí v Rusku a nemecké velenie ho poslalo na obhládku Katyńského lesa. Po tomto zverejnení Kongres Spojených štátov amerických požiadala o vyšetrovanie. Na konci decembra 1952 komisia vypočula 81 svedkov, dostala stovky vyhlásení a preskúmala 183 dokumentov, a mala z toho vyvodiť vinu Sovietov. Aj Poliáci vypočúvali plukovníka Van Vlieta, ale až štyridsaťdeväť rokov po tragédii. Varšavská televízia 17. novembra 1989 odvysielala dokument Mitolda Zadrowského pod názvom *Katyni*. V dokumente Van Vliet povedal nasledovné slová: „Hneď som vedel, že poľských dôstojníkov zavraždili Sovieti (teda na začiatku roku 1940). Bol som vojnový zajatec a stačilo mi, keď som sa pozrel na čížmy obetí. Videl som, že

v tábore strávili len pár mesiacov.“

Po dohode medzi sovietskou vládou a poľskou vládou, ktorej ešte nepredsedal Tadeusz Mazowiecki (Solidarność), bola na začiatku roku 1988 zostavená sovietsko-poľská komisia historikov. *Novosti* prinášajú svedectvo o tom, že Moskva už nepochybovala, že katyńský masaker treba pripočítať na účet NKVD.

Poslední obrancovia stalinskej verzie sa zubami-nechtami držali faktu, že časť guľiek, ktorými sa v Katyni zabíjalo, je nemeckého pôvodu. Tento argument nemá žiadnu váhu, lebo kaliber 7,65 sa používal bežne a nemecká munícia sa v rôznych obdobiach dodávala Sovietskemu zväzu. A potom existuje dokument, ktorý priamo obviňuje NKVD. Ide o listinu z archívu, ktorú získali Nemci v sídle NKVD v Minsku. *Novosti* uvádzajú, že ide o správu z 10. mája 1940, ktorá nesie podpis šéfa NKVD v Minsku Tarbakova. Je adresovaná generálom Zarubinovi a Raichmanovi a týka sa likvidácie táborov v Kozelsku, Starobelsku a Ostaškove. Podľa tohto dokumentu bol likvidáciou poverený istý Burjanov. Dozvedáme sa, že jednotky NKVD z Minska, Charkova a Smolenska zlikvidovali tri tábory, a to tak, že na krytie použili identifikačné čísla peších regimentov Červenej armády. Likvidácia prebehla 2. až 6. júna 1940.

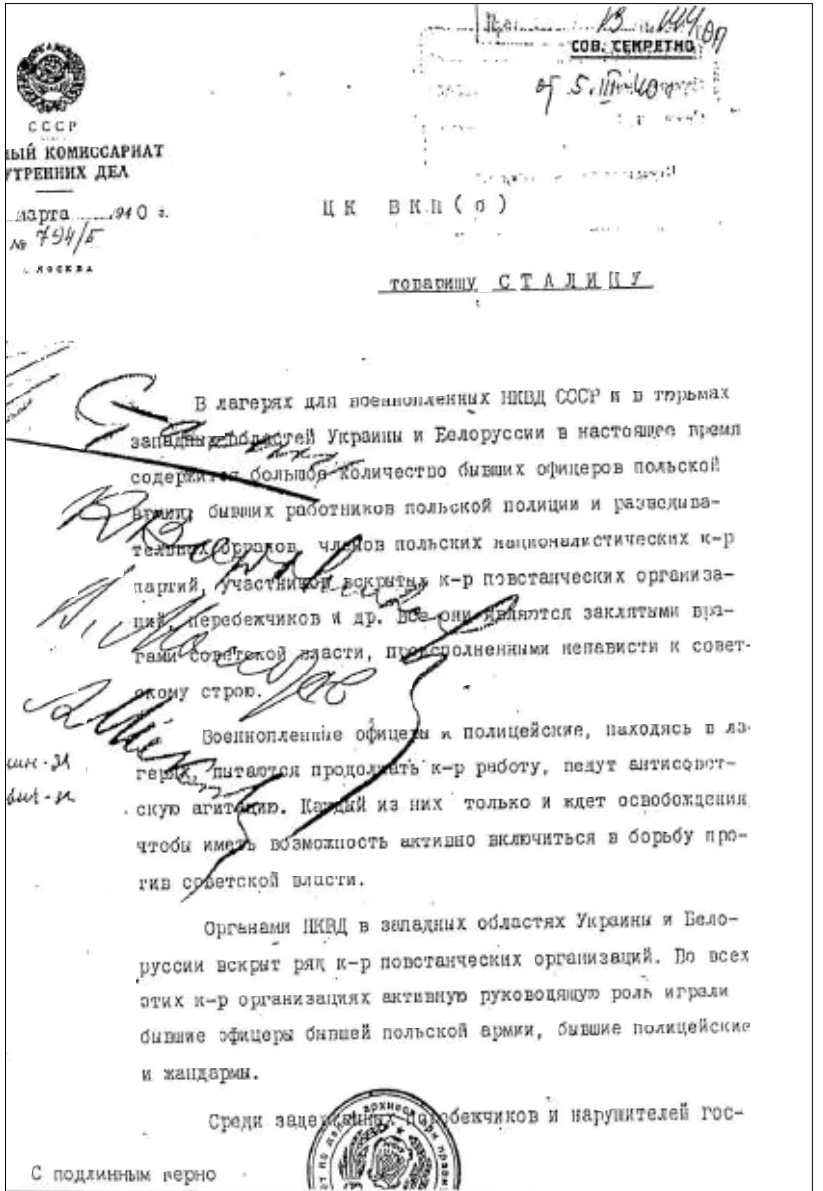
„VYVRAŽDENIE JEDNEJ TRIEDY“

Najznámejší je tábor v Kozelsku. Nachádzal sa 250 kilometrov južne od Smolenska na mieste bývalého kláštora. Na konci novembra 1939 sa v ňom nachádzalo asi 5 000 väzňov. Pred Vianocami bez stopy zmizli katolícki kňazi, ktorí sa tam nachádzali. V apríli 1940 vyzeralo zloženie poľských väzňov takto: 4 generáli, 1 admirál, 100 plukovníkov, 300 majorov, 1 000 kapitánov, 2 500 poručíkov a podporučíkov, 500 dôstojníckych aspirantov, 200 leteckých a 50 námorných dôstojníkov. Teda skoro 5 000 armádnych dôstojníkov, z ktorých polovica bola v zálohe. To znamená, že v obcianskom živote pôsobili ako profesori na gymnáziách a univerzitách, ako inžinieri, advokáti, spisovatelia, chirurgovia a lekári, ale aj ako obchodníci. Pre Stalina a jeho šialencov, ktorí presadzovali „triedny boj“, predstavovali elitu vysokej a drobnej poľskej buržoázie.

Tento sociálny dôvod v očiach bolše-

vikov a v očiach ich ideológie, ktorú už dlho rozširovali komunistické strany na celom svete, niesol rovnaký biľag, ako ten, čo niesli rôzne etniká, ktoré prenasledoval Hitler a nacisti. Špecifickosť stalinizmu je tá, že považoval teror za účinný prostriedok na „zmenu spoločnosti“, teda na to, aby zničil všetko, čo patrilo kapitalizmu, čo by ho pripomínalo a sa naň odvolávalo. Podľa marxizmu-leninizmu sa stroj historickej dialektiky posúva dopredu práve odstraňovaním rozporov. Stalin aj Pol-Pot v prípade Červených kmérov to chápali ako fyzické odstránenie. Prešli cez neho všetci „nepriatelia robotníckej triedy“. História je však dobre známa.

Vďaka paktu o priateľstve a o vymedzení hraníc, ktorý v septembri 1939 Sovietsky zväz uzavrel s Hitlerom, mali Sovieti konečne možnosť rozšíriť si svoje územie. Zo striktného hľadiska „revolúcie“ bolo treba urobiť všetko od „piky“, a to ako v anektovaných pobaltských krajinách, tak aj v Moldavsku, u Rusínov alebo vo fínskom Vĩborgu. Aj v Poľsku bolo treba urobiť všetko od začiatku. Základná myšlienka, z ktorej vychádzal tyran a jeho „ideológovia-myslitelia“, bola tá, že ZSSR konečne dostal späť všetky územia, ktoré „kedysi patrili starej Rusi“. Bolo teda nevyhnutné, aby bezpečnostné „orgány“ rýchlo začali vykoreňovať kontrarevolúciu a jej zárodky. Išlo o ten istý postup, ktorý sa realizoval na druhej strane deliacej čiary, o ktorej sa Hitler a Stalin dohodli v dohode o neutočení na konci augusta 1939. V okupovanom Poľsku, ktoré už pre oboch „komplcov“ vlastne nebolo ani Poľskom, Heydrichove komanda zavádzali germanizáciu, ktorú vyvolala potreba rozšírenia „životného priestoru“. Slová, ktoré používali, boli iné, ale prax zostávala rovnaká. Hitler si želal, aby sa Poliáci stali „otrokmi Ríše“. Preto boli prenasledovaní a popravení kňazi, šľachta, intelektuáli a umelci. Za každú cenu sa muselo zabrániť tomu, aby vznikla nová poľská elita. Na druhej strane novej a priateľskej hranice Stalinovi ľudia (Nikita Chruščov na Ukrajine) vykázali, čiže deportovali 1 700 000 Poliakov z území, ktoré dobyla Červená armáda počas posledných dní nemeckého ťaženia v Poľsku. Celé rodiny boli naložené do dobytých vagónov, ktoré smerovali na Sibir, presnejšie na Koly-

MILAN S. ĎURICA

Máme čo oslavovať?

Na 60. výročie zakončenia Druhej svetovej vojny

Takmer vo všetkých štátoch sveta sa už organizujú oslavy, alebo aspoň spomienky na zakončenie Druhej svetovej vojny. Zaujímavé je, že pritom niet, na rozdiel od klasických vojen, ani všeobecne prijateľného dátumu, kedy sa tá vojna začala, a tým menej, kedy sa skončila. Už toto naznačuje, že to bola celkom nezvyčajná vojna. Jej začiatok i koniec charakterizovalo hrubé porušovanie, ba neraz aj očividné šliapanie po mnohých sekulárnych normách medzinárodného práva. Vychádzajme teda z toho, že sa tá vojna skončila v priebehu roka 1945.

Nebojím sa tvrdiť, že toto obdobie, od roku 1945 podnes, kratšie než je teraz priemer jedného ľudského života v mnohých krajinách sveta, sa už zapísalo do dejín s toľkými a takými radikálnymi zmenami, aké sa neudiali od počiatkov histórie ľudstva nielen v podobnom krátkom období, ale ani v desať- ba i viackrát dlhších epochách. Ide o zmeny v základných životných podmienkach, v doprave osôb i tovarov, v komunikáciách, vo výrobných technikách a v ekonomických štruktúrach spoločností, v právnych systémoch, v obranných a útočných stratégiách, v kvalite a charakteristikách vojenskej techniky a zdravotníckej služby, v medzosobných vzťahoch, vo vedeckých a umeleckých odboroch, vo filozofických, etických, aj náboženských náhľadoch a v životnom štýle vôbec.

Kto si ešte pamätá na koniec druhej svetovej vojny, iste si spomína na veľké očakávania. Americký prezident F. D. Roosevelt už začiatkom roka 1941 slávnostne vyhlásil svoju doktrínu o „Štyroch slobodách“, ktoré potom prešli aj do „Atlantickej charty“ a mali zaručiť 1. teritoriálne zmeny iba na základe samourčovacieho práva, 2. plnú slobodu každého národa v určovaní vlastnej formy vlády, 3. slobodný a rovnaký prístup ku všetkým surovinám zeme, a 4. trvalý pokoj, ktorý všetkým zaistí život bez strachu a núdze. V Charte Organizácie spojených národov, ktorá vstúpila do účinnosti 24. októbra 1945, bolo ešte slávnostnejšie vyhlásené „suverénne zrovnoprávenie všetkých jej členských štátov“, ktoré ich zavazovalo riešiť medzinárodné nezhody výlučne pokojnou cestou a zrieknuť sa akýchkoľvek násilných opatrení proti nedotknuteľnosti a nezávislosti iných štátov. Slovom po piatich rokoch najhroznejšej vojny ľudských dejín, ktorá si vyžiadala približne 50 miliónov mŕtvych, z čoho asi polovica civilných osôb, všetci sme oprávnení dúfať, že sa ľudstvo v takejto neľudskej kataklizmy čomusi poučilo a že nastane nový vek pokoja, práce, spravodlivosti a lásky.

Ak však dnes vrhneme retrospektívny pohľad na týchto uplynulých šesťdesiat rokov, fakty nás nútia konštatovať, že tie naše nádeje boli z drvivej časti naivné a klamné. Od roku 1945 až podnes dejiny nezaznamenali na našej zemeguli možno povedať ani len jeden deň bez vojny. Iba do roku 1982 Rüdiger Dingemann zaregistroval 71 ozbrojených konfliktov, teda lokálnych vojen na svete. A viaceré z nich trvajú doposiaľ, zatiaľ čo sa k nim pridávajú novšie vojny. Kto z nás si všimol, že napríklad iba v Kongu za týchto posledných šesť rokov vo vnútorných bojoch zahynulo takmer 4 milióny osôb, z toho polovica detí, a to väčšinou od hladu a chorôb? Ale najsmutnejšie je, že za týmito „malými“ vojnami stáli a stoja vždy niektoré z tých veľmocí, ktoré slávnotne sľúbili pokoj na zemi. Veď už v roku 1946 sa začala štyridsaťpäťročná tvrdá a nákladná „studená vojna“ medzi dvomi najsilnejšími víťazmi druhej svetovej vojny. Táto sa skončila dočasným víťazstvom Západu. Ale bezprostredne po tomto víťazstve sa celý svet ocitol v novej, ešte bezohľadnejšej vojne, ktorú odborní pozorovatelia už definujú

ako „finančnú svetovú vojnu“. Na rozdiel od klasických vojen, ktoré sa financovali zo štátnych pokladníc a prípadne zo súkromných finančných pôžičiek veľkých bánk, súčasnú finančnú vojnu platia bezprostredne všetci občania, ktorí sú spotrebiteľmi energií. Tak to bolo už napríklad v roku 1980, keď vypukla „Golfská vojna“ medzi Irakom a Iránom. Na začiatku tej vojny jeden barel ropy stál 23 dolárov, ale počas jej krátkeho trvania vystúpila jeho cena na 42 dolárov. Odborníci vypočítali, že zisk z tejto zvýšenej ceny ropy postačil na financovanie vojny, ba zaistil obidvom partnerom navyše aj značné zisky. Aj v tieto dni konštatujeme, že barel ropy, ktorý stál na začiatku invázie Iraku 27 dolárov, teraz už dosahuje viac než dvakrát toľko. Medzinárodný finančný trh je už totiž prakticky efektívne globalizovaný, čo sa tvrdo odráža na ekonomických podmienkach v rozličných častiach sveta. Za príklad môže slúžiť Indonézia, z ktorej sa v roku 1997 náhlo stiahli veľké kapitály, ktoré ju v predchádzajúcich rokoch zaplavili pre špekulatívne zisky. Malo to za následok, že sa 80% obyvateľstva našlo pod hranicou chudoby.

Paradoxné sa zdá iba to, že tí, čo pokladajú súčasný terorizmus za finančnú vojnu medzi islamským fundamentalizmom a „neveriacim svetom“, zabúdajú na to, že terorizmus nevedú sociálne utláčani moslimi, ale iba ich najbohatšie rody, približne 2 % moslimskej populácie, ktorej drvivá väčšina žije v skromných ekonomických podmienkach, ba často až v núdzi. Moslimské štáty a moslimskí miliardári pritom investujú nepredstaviteľné sumy v západnom svete, najmä v Spojených štátoch amerických a v Európe. Niektorí ekonomickí pozorovatelia, ako A. Morigi, už neváhajú hovoriť o systematických zámeroch ekonomickej kolonizácie Západu týmito finančnými kolosmi. Kam to asi povedie?

Podľa zistení prieskumov EÚ v 70 štátoch v roku 2000 zomrelo násilnou smrťou 1,6 milióna osôb; z toho príčinou smrti boli z 50 % samovraždy, z 30 % vraždy a z 20% obeť vojny. Podľa štatistik OSN zomrie ročne na svete od hladu 36 miliónov ľudí. Hlad a choroby navyše spôsobujú, že asi 840 miliónov ľudí trpí na chronickú podvýživu. A v našej EÚ už pred jej posledným rozšírením 17 miliónov detí žilo v chudobe a biede; vyše 30 tisíc detí bolo nezvestných a medzinárodný obchod s deťmi na prostitúciu vykazoval vyše 4 miliónov obetí medzi 14 a 18 rokov veku, ktorý počet stále stúpa. Vo svete približne 250 miliónov detí musia nútene pracovať, z toho vyše 170 miliónov v nebezpečnom pracovnom prostredí. V roku 2004 pol milióna detí v 128 štátoch bolo aktívne zapojených do vojny.

A mohli by sme ešte dlho pokračovať.

Podstatná konštatácia je však tá, že všetky ružové sľuby a nádeje z konca druhej svetovej vojny sa stali klamlivou fatamorgánou. Ľudstvo urobilo gigantické kroky na mnohých sektoroch poznania a z neho odvodených technických aplikácií, ktoré robia život pohodlnejším pre privilegované menšiny a do určitej miery aj pre široké masy. Ale neoslobodilo sa ani od strachu a núdze, ani od súkromného, ani od verejného násillia zo strany mocnejších voči slabším, ale ani od hrôzy vojen a neľudských krviprelievaní a zneuctovani človeka človekom.

Kresťan si nemôže nepoložiť otázku: Nie je to aj, či hlavne preto, že týchto šesť desaťročí systematicky od cudzovalo verejný aj súkromný život, spoločenské poriadky, politické a ekonomické štruktúry a finančné manipulácie od etických základov našej eu-

(Dokončenie z 1. strany)

K agresívnym prejavom majú väčšiu tendenciu niektoré skupiny mladých mužov, ktorí sa potom prekvapivo brutálne prejavia v prostredí, ktoré považujeme za celkom pokojné a usporiadané (športovní fanúšikovia).

Ešte pred sto rokmi bol muž lídrom spoločenského života a patriarchom v rodine. Stereotypy rolí predurčovali mužské vlastnosti (sila, dominancia, bohatstvo, autorita, rozhodnosť, racionalita, disciplína) a vlastnosti ženské (zraniteľnosť, krehkosť, slabosť, emocionalita, závislosť, nervozita).

Ľudstvo zostáva párovým druhom. Všetko nasvedčuje tomu, že manželstvo je dnes pre mužov omnoho cennejšie, než pre ženy. Ženatí muži žijú dlhšie a lepšie znesú taktiež také ochorenia ako infarkty myokardu alebo mozgové príhody, než muži neženatí.

Vernosť a monogamnosť nie sú fenoménom determinovaným len spirituálne, kultúrne a sociálne. Logicky vyplývajú už zo základných biologických motivačných vlastností ľudskej prirodzenosti. Špecificky vysoká intenzita prežívania sexuálnej interakcie v novovzniknutom páre je iste evolučne užitočná. Nesporne pomáha upevniť súdržnosť dvojice, potrebnou k starostlivosti o deti. Táto kvalita sa však v modernej hedonistickej orientovanej spoločnosti prejavuje ako prvok deštruktívny. Ľudia dnes málo odolávajú celkom prirodzeným zvodom povrchných partnerských vzťahov, z čoho logicky plynie vysoká rozvodovosť.

Pri oslabení významu tradičných partnerských úloh neprekvapuje rastúca labilita rodiny a manželských vzťahov.

Kríza rolí

Napriek tomu, že ľudia vstupujú do manželstva neskôr a sú teda zrelší, nemení táto skutočnosť nič podstatné na oslabovaní manželských a rodinných väzieb.

Postavenie manželstva a rodičovstva v hodnotovom rebríčku mladej generácie sa u nás veľmi nemení a zostáva vysoké. Narodenie dieťaťa sa stále uvádza ako najčastejšie uznávaný cieľ zväzku (v rôznych prieskumoch viac než 80 % respondentov populácie). Zatiaľ čo na počiatku deväťdesiatych rokov bol ako ideálny vek pre koncepciu uvádzaný v odpovediach respondentiek interval 22 – 30 rokov, v ďalších rokoch to bolo 23 – 33 rokov. Tento interval sa u mužov nemení a zostáva 25 – 37 rokov (Kuchařová a Petrová, 1997).

V párových vzťahoch je mužská dominancia od počiatku dvadsiateho storočia stridená partnerským modelom, súžitím dvoch rovnoprávných bytostí.

V osemdesiatych a deväťdesiatych rokoch sa vyvíja veľká snaha vrátiť otca do rodín. Má vzniknúť „nový muž“ („new man“), ktorý sa bude viac podieľať na starostlivosti o rodinu a deti.

Sú to tiež pokroky (tie správne i nesprávne), ktoré v modernej reprodukčnej medicíne zatlačujú stále viac do pozadia mužov ako rodičov. V niektorých reprodukčných centrách je dnes muž spravidla sotva niečím viac než poskytovateľom zárodočnej bunky. V celom rade krajín je legálne umelé oplodnenie nevydatej a osamelo žijúcej ženy. Párové aspekty plodenia detí sa tak masovo spochybňujú! Pokiaľ uspeje technológia klonovania,

prestanú byť mužské gamety (pohlavné bunky) celkom potrebnou súčasťou ľudského rozmnožovania.

19. storočie bolo storočím neobyčajných úspechov vo vede, technológii, biológii, medicíne, objavoch a imperiálnej expanzii. Tieto úspechy sú z veľkej väčšiny zásluhou mužov. 20. storočie však bolo epochou vzostupu a následného pádu celého radu tradičných i nových impérií. Postmoderná doba mužom nepraje a oslabuje tradičnú sociálnu hierarchiu. Jednoducho povedané: „Kedysi boli muži vo velení, dnes sú skôr v šoku“. Muži síce ešte stále v spoločnostiach dominujú, ale častejšie a silnejšie počujú správu o tom, že ich čas sa naplňa. Menej a menej oblasti života zostáva vyslovene mužskou záležitosťou.

Nie je pochyb o tom, že pre mnohých ľudí je základom ich spokojnosti a šťastia uspokojenie z rodinného života vo vlastných rodinách. Výskumy hodnotového rebríčka ľudí vo vyspelých krajinách ukazujú, že spokojnosť s vlastným životom je omnoho viac závislá od priateľstva a dobrého rodinného života, než sa na prvý pohľad zdá. Štát postupne stráca dominantnú kontrolu nad partnerskými vzťahmi (Zvěřina, 2004).

Ako vidíme, poplašné správy o postavení žien v spoločnosti majú svoj rub aj líce. Ako muž a kresťan pracujúci celý život v humanitných vedách vnímam veľmi intenzívne oslabenie mužských rolí v spoločnosti a cirkvi. Na záver si dovoľím položiť čitateľom otázku. Prežije muž 21. storočie? Aký bude? Bude muž ohrozeným druhom?

Tibor Kovalik: Nesmejte sa z klaunov

Prvé sväté prijímanie

KULTÚRA: - Už niekoľko rokov ste člen redakčnej rady Kultúry. Čitatelia vás poznajú ako autora výtvarných diel. Píšete poviedky a verše, uverejňili ste aj viacero úvah. Je preto logické, že vás musíme predstaviť aj z inej stránky - ako človeka, ako osobnosť. Zaspomínajte si najskôr na svoje autorské časy ešte doma na Slovensku.

TIBOR KOVALIK: - V čase pred mojou emigráciou sme žili v dvojštátnom Československu. Táto skratka sama osebe veľa hovorí. ČS znamenajúce Československo bez spojovníka a SR - socialistickú republiku. Tieto dva faktory hrali dôležitú úlohu v živote každého občana Slovenska. Napríklad plat vedúceho grafického oddelenia televízie v Bratislave bol o cca 50% menší ako plat pracovníka v tej istej funkcii v Prahe. Nuž, a tak to bolo prakticky vo všetkých ostatných reláciách a vzťahoch. Bratislava bola len krajským mestom s malým rozpočtom, pomaly chátrala, zatiaľ čo Praha manipulovala s financiami fantastických rozmerov a prekvitala. Umelci to mali nesmierne ťažké. Bol len jeden oficiálny smer - socialistický realizmus. Tí, čo zohli chrbát a slúžili, žili na výslni. Kto socialistický realizmus nerealizoval, prakticky živoril, lebo predávať mohol len komisiou schválené obrazy. Tá zasadala raz do mesiaca. Umelci prezentovali svoju tvorbu pred touto komisiou a ona rozhodovala, ktoré práce sú dobré a určovala aj ich cenu. Zo schválených obrazov potom Dielo, jediný reprezentant predaja, niektoré výtvarné diela odkúpil. Popri slovenských autoroch "ryzovali" v Bratislave aj mnohí Česi. Naviac bolo snahou určitých skupín zdegradovať slovenskú kultúru na úroveň pseudofolklóru. O to sa snažila tie isté skupiny aj dnes. Aj dnes tí, čo slúžia, bohatnú na úkor kvality a tých nepoddajných. Napriek tomu mnohí umelci vo všetkých odvetviach kultúry sa snažili zachovať vysokú úroveň tvorby a šifrovali do tvorby aj národné povedomie. Tak vznikli mnohé zaujímavé diela. Nesmierne ma bolí skutočnosť, že situácia našej kultúry dnes v slobodnom Slovenskom štáte je oveľa horšia ako za totality. Veď v tom čase slovenský film vytvoril niekoľko skutočne kvalitných diel. Spomeniem len mená ako Štefan Uher, Juraj Jakubisko, Martin Hollý, Lahola. Ešte aj dnes nám majú mnohé z ich diel čo povedať. Nuž a kde je slovenský film dnes? V Národnom divadle sme mali hercov na skutočne svetovej úrovni. Dnes sa chce vláda zbaviť novej budovy Národného divadla ako finančnej

Čo vidieť z odstupu

Zhovárame sa s výtvarníkom a spisovateľom Tiborom Kovalikom

Tibor Kovalik v ateliéri v Quebecu

záťaže. Televízne inscenácie boli na reprezentačnej úrovni. Vznikli vynikajúce hudobné diela (Ján Cikker, Eugen Suchoň, Ivan Hrušovský), spomínam len niekoľkých autorov. Aj výtvarní umelci robili dobré meno Slovensku: Vincent Hložník, Milan Laluha, Ján Kulich, Albín Brunovský, Ľudovít Fulla a mnohí iní vo všetkých sférach našej kultúry. Tu mi prichodí na um fantastický protest, ktorý vznikol po okupácii, celkom nenápadná platňa pod názvom Len slovensky mi zaspievaj. Spracoval ju Vladimír Rusko. Medzi krásnym spievaním Dariny Laščiakovovej recitujú slovenské klasické vlastenecké básne nebohý Gusto Valach a Viliam Záborský.. Túto platňu by mali vysielat' aj dnes namiesto nekvalitného, bulvárneho baru.

Ja som v tom čase popri maľovaní robil úžitkovú grafiku, ilustroval som niekoľko kníh pre Mladé letá a vydavateľstvo Smena a pracoval som externe a posledne roky pred emigráciou aj ako zamestnanec pre Slovenskú televíziu v Bratislave.

KULTÚRA: - Vaše poviedky, podľa mojej mienky, patria k modernej slovenskej klasike nielen svojimi literárno-umeleckými kvalitami, ale najmä preto, že neboli a nie sú poznačené nánosmi päťdesiatročného ideologického diktátu. Naopak, vy ako spisovateľ vari jediný zo súčasníkov pravdivo píšete o pravej tvári komunizmu, ktoré sa priam ponúkajú na literárne či filmové spracovanie, hoci naša doba je k nim stále hluchá. Je to paradox v porovnaní s obrovským záujmom tvorcov o udalosti druhej svetovej vojny, ktorými je zaplavená súčasná slovenská televízia. V čom vidíte problém akéhosi autorského "ostychu" či ignorancie ku krutostiam komunizmu v porovnaní s nacizmom, ktorý, zdá sa, ako téma už má tisíce variantov stvárnenia?

TIBOR KOVALIK: - Toto nie je problém len čisto slovenský. Veď nemožno povedať, že svetový film, či literatúra venujú veľkú pozornosť téme komunistického teroru.. Napriek tomu, že z prístupných dokumentov je dokázané, že svetový komunizmus vyvraždil viac ako sto miliónov obetí. Solženicyn, jeden z mála autorov ven-

oval tejto téme pozornosť. Nuž a vieme, ako ho za to väčšina žurnalistov v USA ignorovala, alebo nie celkom korektne prezentovala. Aj dnes, po návrate do Ruska to tam nemá ružové. Prečo je to tak? Ja si myslím, že dôvodom sú dve hlavné príčiny, ku ktorým sa pridružujú ďalšie lokálne. Jednou z hlavných príčin je faktor, že v západnej Európe a v Severnej Amerike inštitúcie či filmové, alebo literárne, ale aj ostatné sú prevažne kontrolované ľavicovo orientovanými elementmi, ktoré samozrejme usmerňujú aj ich produkciu. Tie sa snažia šíriť teóriu, že komunizmus vlastne ani nebol taký zlý a za to zlo zodpovedný. To len jediní ako Stalin a jemu podobní zodpovedajú za tento teror. Druhou príčinou je skutočnosť, že prosionistickým skupinám nacizmus a holokaust nesmierne vyhovujú ako strašidlo, ktorým držia pod kontrolou ostatný svet a tak môžu realizovať svoj sen - vybudovať veľkú Judeu na blízkom východe za každú cenu, I za cenu eliminovania tam žijúceho ľudu. Paradoxom je že i nacizmus a potom komunizmus používali strach ako nástroj moci. Pretože majú prevažnú kontrolu vo všetkých spomínaných oblastiach, výsledok je jasný. Keď k tomu pridáme ešte faktor, že v stred-

nej a východnej Európe nie len v týchto inštitúciách, ale aj vo vláдах je vysoké percento exkomunistov, čo môžeme očakávať? Samozrejme, toto plne platí aj o Slovensku. Tie isté elementy robia kampaň proti cirkvi a národnému povedomiu, lebo obe sú im v ceste ich snahy totálne kontrolovať spoločnosť. Ak sa teda nájdú odvážlivci, ktorí otvorene vo svojej tvorbe hovoria o týchto, ale aj ďalších neudoch spoločnosti, ich tvorba ťažko uvidí v dohľadnej dobe svetlo sveta.. Pre tie isté príčiny má finančné, ale nielen finančné problémy napríklad aj naša Kultúra.

KULTÚRA: - Z čítania vašich poviedok mám pocit, akoby to boli autentické príbehy, akoby ich postavy naozaj žili niekde povedľa vás a vy ste im iba požičali literárnu podobu, alebo sa mýlime?

TIBOR KOVALIK: - Nemýlite sa. Všetky príbehy sú autentické. Sú to príbehy, ktoré som prežil či už ako jeden zo zúčastnených, alebo ako svedok udalosti a niektoré sú výpovede priateľov, alebo známych, ako ste povedali, ja sa len snažím, aby sa zachovali pre budúce generácie a nevyparili sa spolu s našim odchodom na večnosť. Všetky tieto poviedky (niektoré nie sú ešte dokončené), som

rozdelil do dvoch skupín. Prvá časť sú udalosti, ktoré sa odohrali doma na Slovensku. Druhá časť reprezentujú udalosti z emigrácie. Celú túto kolekciu nazývam: Ticho, ktoré sme tam zanechali. Rád by som ich jedného dňa vydal knižne, ak sa mi podarí nájsť vydavateľa.

KULTÚRA: - Keď umelec ako vy emigruje, musí to byť výsledok veľkej vnútornej drámy. Ak smiem, poprosím vás o spomienku na časy vášho odchodu do Kanady.

TIBOR KOVALIK: - Ako viete, príčinou môjho odchodu do emigrácie boli udalosti z augusta 1968. Ja som bol v tom čase, popri tvorbe v ateliéri, zodpovedný za grafické oddelenie slovenskej televízie v Bratislave. Keď začala sovietska okupácia a televíziu obsadili sovietski vojaci, niekoľkí pracovníci sme sa rozhodli robiť vysielanie nielen na protest, ale aj ako morálny prameň na nazbieranie síl prekonať tento šok. Vysielali sme zo súkromných domov, vždy len hodinu, aby náš nemohli lokalizovať a po hodinovej prestávke sme sa znova ohlásili z nového miesta. Spolupracovali sme s niektorými hercami a inými osobnosťami. Keď sa situácia znorlizovala a televízia začala znova fungovať, zavolať ma jedného dňa do kancelárie riadite Vrabec a dal mi na prečítanie hárok papiera, na ktorom boli mená všetkých, ktorí na tomto neoficiálnom vysielaní pracovali s poznámkou, že aj Rusi ten zoznam majú. Berúc na vedomie túto poznámkou, ocitol som sa za niekoľko dní aj s rodinou vo Viedni, (s dvoma deťmi, manželkou a dvoma kuframi), hľadáúc miesto útočiska so stovkami ďalších utečencov. Veľkou pomocou pre náš bola Katolícka misia, ktorá sa o náš počas pobytu vo Viedni pekne postarala. Prvým zo šokov, keď sme pristáli na letisku v Toronte, bolo aj prekvapenie, že náš tam spolu s pracovníkmi emigračných úradov čakali slovenskí tlmočníci. Veď sme (v mojom prípade) nehovorili ani po anglicky, ani po francúzsky. Začiatky čohokoľvek v živote človeka nie sú ľahké ani v domácom prostredí. Nuž a tobôž nie začiatky emigranta a naviac umelca v úplne neznámom prostredí. Umelec potrebuje zázemie, ktoré dobre pozná pre svoju tvorbu, aby mohol pre spoločnosť, v ktorej žije tvoriť, ak chce, aby ho táto pochopila. Určitá nedôvera publika vyvolaná cudzo znejúcim menom a silným, zvláštnym prízvukom v reči tu hrá tiež úlohu. Nuž hltal som všetko, čo sa dalo, aby som nielen poznal krajinu, ale aj myslenie ľudí, čo v nej žijú. Zdá sa, že napriek všetkým ťažkostiam som prekonal dosť rýchlo tieto bariéry a v roku 1974 som sa stal podpredsedom

V malom jezuitskom seminári v Levoči (v dolnom rade prvý sprava)

S guvernerkou Quebecu počas výtvarného sympózia 2005

a pozdejšie predsedom asociácie kanadských výtvarných umelcov. Nostalgia za stratenou vlasťou tu hrala taktiež veľkú úlohu, lebo som v obrazoch vyjadroval podvedome, ale aj vedome slovenskosť a miešal som ju s novými impresiami. Pozdejšie som zistil, že práve táto slovenskosť zohrávala dôležitú úlohu pri akceptovaní mojej tvorby. Citujem napríklad torontský Art magazine z roku 1974: ...Jeho práce sú symbiózou surrealistických impresií naplnených ľudovým symbolizmom. Veľmi silný slovenský duch je viditeľný vo väčšine jeho tvorby, ktorá predstavuje univerzálne témy, ktoré svojou farebnosťou a hravosťou korenia v jeho domovine...

KULTÚRA: - *Kanada prichýlila niekoľko vln slovenskej emigrácie. Určíte ste sa s krajanmi stretávali a našli medzi nimi mnohé blízke duše, veď medzi nimi boli spisovatelia, kňazi, mnohí vzdelanci. Skúste si zapomínať na tých vášmu srdcu najbližších.*

TIBOR KOVALIK: - Ako som už spomenul, so Slovákmi sme sa stretli už na letisku po našom prilete. Od nich sme sa dozvedeli, že v Toronte žije okolo 20 000 Slovákov. Že sú tam 3 slovenské kostoly, katolícky, gréckokatolícky a evanjelický. Vyhlúkaný všetkým tým novým, bol som nesmierne rád, keď sa vo dverách môjho bytu, niekoľko dní po prilete, objavil jezuita páter Žabka, ktorý bol voľakedy mojím magistrom v malom seminári v Levoči. I keď moje počí-

atky ako umelca boli nesmierne ťažké, všetky tieto „slovenské“ príhody mi veľmi pomáhali prekonať neľahký začiatok emigranta. Ba dokonca som objavil nový slovenský svet, o ktorom sme na Slovensku nevedeli, alebo vedeli len málo. Tento svet v diaspóre bol oveľa bohatší na slovenskú kultúru ako ten v domovine. To nebola vyschnutá ratolesť, ale to bol bohato kvitnúcí strom. Namiesto časťuskovej tvorby lajčiakovského socialistického realizmu som čítal a osobne postretal Dilonga, Strmeňa, Šprinca, Žarnova, Cincíka, Okáľa a mnohých ďalších. Takže emigrá-

cia mi vlastne pomohla vyplňať biele miesta na mape slovenskej kultúry, ktoré tam vytvoril komunizmus svojou cenzúrou a ktoré ešte aj dnes na Slovensku existujú vďaka cenzorom, ktorí aj naďalej plne fungujú. Slovenská pospolitosť nám veľmi pomáhala a v nej slovenskí jezuiti v Galte (Cambridge) hrali dôležitú úlohu. Tam som stretol niekoľkých bývalých učiteľov zo seminára v Levoči. Títo robili nesmierne dôležitú prácu nie len v oblasti duchovnej, ale aj v oblasti kultúry. Otec Litva, zakladateľ vydavateľstva Dobrá kniha, ale aj ďalší, nebohý otec Lacko z Ríma, páter Senčík, Moravský a ďalší. Popri jezuitoch a spisovateľoch som postretal politikov, ktorí pomáhali formovať náš prvý slobodný štát a rôznych iných profesionálov, ktorí emigrovali po 1948 roku. Títo všetci robili nesmiernu dôležitú prácu v slovenskej pospoli-

tosti, ale aj navonok reprezentovali naše Slovensko, čo komunizmus totálne zanedbával.

KULTÚRA: - *Svetom letí vlna popierania tradície. Mladým ľuďom sa nahovára falošná idea, že budú moderní a úspešní iba vtedy, ak sa vyzujú z topánok národnej príslušnosti. Ako pociťuje svoje korene umelec žijúci toľké roky ďaleko od vlasti?*

TIBOR KOVALIK: - Až odchodom do emigrácie som si uvedomil skutočnú hodnotu a dôležitosť národnej príslušnosti a význam vlasti. Bolo to nakoniec vo vlasti, kde sme prehovorili prvé slová v jazyku rodičov. Bolo to vo vlasti, kde sme robili prvé kroky. Bolo to vo vlasti, kde sme stretli prvú lásku, zažili prvé úspechy, ale i prvé sklamania. Predsa tieto momenty, ktoré tvorili postupne našu osobnosť, nás samých, nemožno len tak zahodiť ako nepotrebný, obnosený kabát, ktorý vyšiel z módy. Tá naša vlasť, to sme predsa my, to je náš život, náš rast. Tie zostanú s nami vždy, i keby sme akokoľvek predstierali, že sme sa ich zbavili. Naša vlasť, naša mladosť a všetko, čo s ňou súvisí zostanú navždy s nami nech už budeme kdekoľvek. Táto domovina nám bude neustále klopať na svedomie, ak sa jej budeme chcieť zbaviť a bude nám pripomínať, odkiaľ sme prišli a kto sme. Nakoniec, ako som už spomenul, práve táto domovina zohrala dôležitú úlohu aj v mojej kanadskej kariére. Je veľa príkladov potvrdzujúcich, že ľudia všade si väzujú osoby, ktoré si zachovali svoju vlastnú tvár, svoju vlastnú originalitu ako osobnú, tak aj národnú. Ti, čo napriek tomu chcú nasilu pretrhnúť pupočnú šnúru s domovinou, strácajú sami seba a iní nikdy nebudú. Stratia sa v dave nikoho. Zanimknú ako rastliny, ktoré sa odtrhli od koreňov. Keď fotograf Miro Svobík vystavoval v Quebecu svoje <Slovenské rozprávky> tak

popri jeho profesionalite hlavnú úlohu hrala práve jeho slovenskosť... „Slovenské rozprávky slovenského výtvarníka fotografa Míra Svobíka sú jedným z najsilnejších momentov mesiaca fotografie v Montreale“, napísal na úvod svojho článku Bernard Lamarche, výtvarný kritik denníka Le Devoir. Nuž moja skúsenosť hovorí, že čím viac budeme slovenskí, tým viac budeme svetoví. Veď krása každej mozaiky je práve jej mnohofarebnosť..

KULTÚRA: - *A teraz sa skúsme preniesť do rokov vášho detstva. Z akých zdrojov sa napája váš ľudský aj umelecký profil? Čo spoluvytvára vašu identitu?*

TIBOR KOVALIK: - Vo formovaní každého človeka hrajú nesmiernu úlohu viaceré elementy. Počnúc prostredím, v ktorom žije. Bola to v prvom rade moja mamička, tá jednoduchá a nesmierne fantastická, prirodzene inteligentná žena. Tá usmerňovala nielen moje prvé kroky, ale aj moje prvé uvažovanie, ak to môžem takto nazvať. Bol to taktiež môj kresťanský otec, katolícky farár, u ktorého som ako chlapec každé leto trávil jeden mesiac. Neskoršie jezuiti v malom seminári v Levoči. Už som spomenul otca Žabku, ale aj magister Kováč, magister Martinský, ktorý pozdnejšie tragicky zahynul ako robotník na stavbe. Levoča hrala vôbec veľkú rolu vo formovaní môjho myslenia. Levočské gymnázium bolo tradične bohaté na kultúrne ale i národné a náboženské aktivity napriek tomu, že jeho riadite Kňazovický bol nasadený komunistami. Práve v Levoči a v seminári som začal intenzívnejšie kresliť. Pod vedením otca Moravského sme viacerí chovanci pripravili Mariánsku výstavu. Spomeniem malú príhodu. Raz cez prestávku, bolo to v prime, kreslil som spamäti portrét Andreja Hlinku. Jeden študent sa ma pýtal, prečo nekreslím Stalina. Odpovedal som, že bolševikov nekreslím. On to po prestávke oznámil triednemu profesorovi Juríkovi. Ten sa na mňa obrátil s krikom, že ako môžem také niečo robiť, a poslal ma za dvere von. Zakrátko za mnou prišiel a povedal mi toto: „Pozrite sa, Kovalík, (profesori nám vykali), ja váš plne rozumiem a dokonca s vami súhlasím, lenže musíte byť opatrní, lebo teraz sú príjemné elementy, ktoré Slovákom a toľkým katolíkom nežijú. Oni vám môžu veľmi ublížiť. Preto som pred triedou na váš kričal, i keď som tak necítil.“ Po týchto slovách sme sa spolu vrátili do triedy. Jurík počas nepokojov, keď začali brat kňazov zatknúť a odsúdili na dlhé roky väzenia. Počas štúdií v Bratislave mi môj strýko Dr. Jozef Bánsky venoval veľkú pozornosť. Komunisti ho pozbavili profesúry na univerzite a prinútili ho pracovať ako archívára v knižnici. Spolu sme navštevovali predstavenia opery a diskutovali o všeličom. Tragicky zahynul v leteckom nešťastí pri Branisku. V oblasti umenia, popri mojom prirodzenom záujme oň, ohromnú úlohu zohral maliar Dobrovský, ktorý v novom kostole v Chrenovci, kde bol môj krstný otec farárom a kostol postavil, maľoval fresku nad hlavným oltárom. S ním som presedel a prediskutoval mnoho hodín. Dokonca som mu bol modelom pre sv. Svorada. Freska je dnes zatretá vápnom. Samozrejme, že tu veľkú úlohu hral môj profesor Jozef Chovan. Obdivoval som Dalího a postupne s časom prišli ďalší maliari, filozofi, básnici. Nazdávam sa však, že hlavným formovateľom mojej tvorby je samotný život ako taký. Podstata ľudskej existencie a jej nesmierna dráma. Možno aj moja láska k pravde,

Tibor Kovalik: Odkiaľ sme prišli, 1971

DIVÁ JAZDA

Prehna sa horou popri nás ako mračno kobyliek. To, čo by sa jej bolo postavilo do cesty, bola by rozniešla na kopytách. Dupot konských kopýt sme počuli zďaleka, usilovali sme sa mu vyhnúť, ale šli sme opačne, priamo do prívalu. Dupot sa priblížil rýchlo ako hrmenie, niet pred ním úkrytu. Nik neradí, ani nedáva rozkazy, každý je odkázaný sám na seba, na svoj inštinkt. Inštinktom sa nechajú viesť aj zvieratá; najmä tie slabšie, učupia sa za strom, za kmeň, znehynbejú, aby ich dravec nezbadal.

Ženú sa od východu na západ, kopytá koní sa vrvávajú do humusu a orú horu. My zrastáme s horou, sme smrekmi, jedľami. Sme ich zelenou kôrou.

Ženú sa horou ako príval strmej, ničiacej vody. Kónské papule sú spečené, zubiská vycerené, nozdry fňkajú penu naľavo-napravo a my čakáme, kedy sa zablsnú šable divjej jazdy, kedy nám zatnú do tiel, kedy nás turecký kindžal „, pripichne o strom. Straže sú smiešnejšie ako my, sú zbytočné. Túlia sa k stromom ako my. Čierne baraničky aj dlhé čierne kabanice vejú za letiacimi jazdcami, šialení jazdci sa podobajú lietajúcim chrobákom. Je to rozprávkový, či bolestivý sen? Keby tie chrobáky nekričali ľudským hlasom, uveril by som, že na zem zlietli z cudzej planéty.

Už druhý raz v tejto vojne sa popri mne prehna divá vlasovská jazda. Druhý raz som si vydýchol po zažehnanom nebezpečenstve. V Besarábii sme mali zbrane, nebáli sme sa ich, teraz sme odzbrojení. Teraz by prvému stačilo uzdou rozdrapiť koňovi papuľu, kone by začali padať na zadky, a tam, kde by zastali, kopytami by vyryli jamy. Šabľu z pošvy by vytiahol jeden, za nim druhý ...Hora by sa leskla nožmi. Zaťal by prvý, rúbali by všetci a zelenou horou by tiekol červený potok, všetci by sme boli dorúbani, dorúbali by nás bieli. Na každom by bolo vidieť, kde začala šabľa, len na mne by nebolo vidieť rany, čo by som aj bol dorúbávaný od hlavy po pás. Na červenej košeli by nebolo vidieť krvi.

„Jezusmaria ! Eine wilde Armee.“

Feldwebel je biely ako stena, kučeravý SS začato mlčí a v ruke drží Panzerfaust ako pastier palicu. Ten ksindl, ako ho volá Feldwebel, má tú päsť asi prázdnu.

Keď stíchlo hrmenie, hora sa naplnila spevom vtákov a našimi hlasmi.

„, To nie sú vojaci, ale lietajúci diabli.“

„Zdiveli ...od strachu zdiveli ...a v tom strachu budú rúbať aj Nemcov, všetko, čo im príde do cesty.“ „Pred ničím utekali.“ „Ale pred čím?“

„Pred kým! Pred Rusmi!“

„Rusi....pred....“

„Pred svojimi?“

„Vlasovci už nikdy nebudú Rusmi.“

Chcel som povedať, nie všetci, lebo som si spomenul na Konstantina, na hriešneho brata. Všetci nechceli, Nemci si z nich premyslene, rafinovane urobili spojencov, v lágroch im nedali jesť, držali ich v košiari, a potom ponúkli

Každý vojak má svoju Piavu

Úryvky z prózy Ladislava Ťažkého

Každý vojak má svoju Piavu, t. j. svoju vojnu, svoj front, more zážitkov, ktorých sa po celý svoj život nezbaví, nestačí ich vyrozprávať, ale on ich vyrozprávať musí, preto ich napíše.

Ladislav Ťažký /1924/ zažil vojnu v mladom veku od 16 do 21 rokov. Preto ju po dvadsiatich rokoch pútavo opísal. Mal šťastie v nešťastí, že zažil i podrobne spoznal obidve bojujúce strany. Bol na východnom fronte (ako mapár-kartograf) na Kryme, ušiel z nemeckého zajatia v Rumunsku, zajali ho Maďari, odovzdali Nemcom a Nemci ho eskortovali do Kasersteinbruchu STAMLAGRU XVII A.

Ako zajatec bol nasadený na práce vo Viedni. Koniec vojny ho zastihol v Rakúsku v oblasti Kremsu.

Text, ktorý uvádzame je z dvojdielného románu Evanjelium čatára Matúša, ktorý je pokračovaním jeho najznámejšieho románu AMENMÁRIA, samí dobrí vojaci. Obsiahlu kapitolu WIENER BLUT minulý rok vydalo vydavateľstvo Mandelbaum vo Viedni.

chlieb, mäso, vodu a slobodu. Nevýdržali, zapredali sa diablovi. Z pekla niet návratu. Teraz v zlosti budú páliť všetko, čo im príde do cesty, a naostatok spália seba.

„Ale jazdiť vedia.“ „, To vedia.“

Nepatrná vojnová záhada

Trvalo nám dve-tri hodiny, kým sme sa upokojili, kým sme si spreď očí zotreli obraz divjej jazdy a predstavu strašnej smrti, zakovanú v blyšiacich sa šablích. Keď na horu začal sadieť súmrak a teplá jar sa ešte musela stretnúť s porazenou zimou, tak ako sa deň stretáva s nocou, zacítil som dym.

Ak v hore zavoniaš dym, nájdeš nablízku človeka. Horu môže zapáliť aj blesk, búľavina sa aj sama môže vznietiť, ale dym z búľaviny zadúša, nevoňa ako tento.

Hora je ako naša, tu niekde by mal byť šlóg a vatrička, okolo nej smolové drúčiky a na drúčikoch naši chlapi, zasolení a zaúdení, zarastení a unavení, ale prívětiví, ba tak troška zvedaví, kto k nim prichádza, odkiaľ a kam ide. Drevorubači radi vidia ľudí, lebo v odľahlej hore skôr zvera stretnú ako človeka, radi prehovorí slovo s hosťom, Lebo celé dni, týždne, ba i mesiace počívajú len pílu, ako šuše svoju večnú pieseň, ako ich sekery vyklpokávajú čas. Drevorubači len robia, bolia ich ruky, nohy, pevnejší im svaly, robota im zohýna chrby, ale oni robia, stínajú a režu horu, odierajú stromy, krmia celulózky, niektorí ani čítať nevedia, ale rúbu stromy na knihy, aby žili. Každý íver, to je smidka chleba. Drevorubač musí i vyťat veľa íverov, lebo má veľa detí. Už som pri vatre, chlapi akiste pred chvíľou odišli, vatra i dohára, nie sú v nej hlinené zapekačky. Dívam sa okolo, či na niektorom strome nevisia cedidlá, kankovy alebo hune a rezervné píly. Nie, nie som v našej hore, na stromoch niet ničoho, nablízku nespieva píla, neklopú sekery. Klopú len naše srdcia, šuchocú len naše plúca strmým dychom. Neveríme vlastným oči.

Kto bude taký odvážny a presvedčí sa rukou?

Na smolovom drúčiku kôpka handár: blúza, nohavice, čiapka loďka, čižmy a opasok s prackou a nápisom: „Gott mit uns.“ Pri vatre leží vojak. Vyzliekol sa donaha. Na druhej kôpke je špinavá košeľa a na zdrap zodraté spodky. Vyzliekol sa, či ho vyzliekli? Vatra ešte hreje, pripeká, na tvári cítim jej teplo. Obkolesili sme vatru, ale nesadli sme si, ani do ohníčka nehľadeli, dívame sa do očí ležiaceho, čo sa skleným pohľadom díva na vrchovce jedlí.

Je strašne žltý a mŕtvy. Žltý a nahý. Zomrel, či ho zabili ?

„Ná, Mária bohová, veď toho upiekli ...bez ražňa.“ Mičinský Dlhán sa skláňa nad upečeného. „Naozaj vyzerá ako upečený.“

Mičinský Dlhán má pravdu. Človek pri vatre je žltučký ako Japonec. Na tele nemá ani spáleninu, ani ranu po výstrele či po šabli.

„, Vlasovec !“

Feldwebel, odborník na štajerské kone, zistil totožnosť upečeného, ale nezistil príčinu jeho smrti. Ako mŕtvy prišiel k tej farbe? Prečo leží nahý?

Kučeravý nás odháňa od vatre, dohovára Feldweblovi, že je to predsa jasné a správne, že tam leží. „, Vlasovec, jeden z tých, čo nechcú bojovať, čo škúlia na východ, špekulujú, ako prebehnúť k

červeným. Vedeli to o ňom a ...zapchali mu ústa, vyzliekli ho a nechali pri ohni.“

Feldwebel si myslí, že „, ..upečeného zabili Nemci. Kazil disciplínu, chcel kapitulovať, chcel sa postaviť proti nim. Rozumiš, Zraz?“

„Alebo ?“

„No ešte je taky možnosť ...“

Áno. Vlasovci mohli mať medzi sebou Nemca. Chcel, aby zastali, neutekali, ale bojovali. Oni bojovať nechceli, preto .Nemca ...upiekli.

Cervan vraví, že Feldwebel je šialený, že ten pri ohni je japonský Berater , že medzi vlasovcami sú všelijakí, šikmookí, žltí, Nemci požiadali Japoncov, aby im dali nejakého Beratera ...a vlasovci ho ...

„Upečený je urastený a nemá šikmé oči.“

Ale žltý je.“

„Nevieš povedať, Dlhán, ako ožltol?“

„Ná, u nás na Mičinej by povedali, že má žltáčku.“

„Žltáčku mohol mať, ale prečo chorého vyzliekli, handry položili na drúčik a jeho nechali opekať pri vatre?“

Mŕtvy pri vatre si odnesie tajomstvo svojej smrti so sebou, ibaže nie do hrobu, Lebo ho nemá kto pochovať.

Možno skôr , ako sa zotmie, hladní doktori hory ho otvorí a nasýtia sa jeho tvrdou pečenou, jastrab mu vytrhne srdce a vyletí s ním vysoko do svojho kráľovstva medzi konáre jedlí a tam vo vône mladých púčikov ním nakŕmi mláďatá.

Doma to srdce budú čakať a ne-dočkajú sa ho.

Vo vrchovci jedle zaškriekala straka. Všetko videla, povedala už celej hore, že sa horou vlečieme, že sme upečeného nechali tak, ako sme ho našli. Jeho Smrť bude jednou z nepatrných záhad tejto vojny. Len hora všetko vie, ale hovoriť nevie. Preto sa o smrti upečeného nikto nikdy nič nedozvie.

AJ TAKÍ SME BOLI

Ticho ruší len škovránok, Živý nebožec, ktorý si vytrvalo vyspevuje, zavrtáva sa do slnkom prehriateho vzduchu a márne sa pokúša: zobáčkom dotknúť modrastej oblohy , Ticho a nehybnosť na ceste nás znervózňuje. Čomu sme to uverili ? Čo znamená toto ticho ? Kde je radosť, krik, spev a volanie na slávu víťazom? Spev škovránka, to je málo. Ten si spieva aj nad zákopmi, aj nad hrobom. Kde sú víťazi. Prečo nevidíme porazených, zdvihnuté ruky?

„Hej čatár, dobre si počul?

Literárny klub BERNOLÁK pri Spolku sv. Vojtecha,
Miestnom odbore Matice slovenskej,
Mesto Trnava,
Knížnica Juraja Fándlyho v Trnave,
Bernoláková spoločnosť v Bratislave
a redakcia dvojtyždenníka Kultúra

v y h l a s u j ú

VIII. ročník celoslovenskej literárnej súťaže

O cenu

Slovenského učeného tovarišstva

Podmienky súťaže:

Do súťaže sa môžu prihlásiť autori

so svojou nepublikovanou tvorbou poézie a prózy.

Súťaž nie je anonymná, práce sa nevracajú.

Zaslať možno 5 básní alebo krátke prózy

v max. rozsahu 5 strán, t. j. 150 riadkov.

Práce je potrebné zaslať štvormo, riadne rozdelené

a zopäť do štyroch samostatných celkov.

Na vrchnom liste každého exempláru v pravom hornom rohu

treba uviesť presné údaje: meno, priezvisko, adresu, vek,

kategóriu (poézia, próza, začiatovníci, pokročilí).

Na prvej strane treba uviesť obsah

(názvy jednotlivých básní, resp. poviedok).

Každý samostatný list označiť v pravom hornom rohu

menom autora.

Uzávierka prijímania prác je 31. októbra 2005.

Práce na obálke označené heslom „literárna súťaž“

zasielajte na adresu:

Spolok svätého Vojtecha, Radlinského 5, 917 01 Trnava.

Bližšie informácie na čísle 0905/852788

Predpokladaný dátum vyhodnotenia súťaže je február 2006.

Cestovné náklady budú hradené len oceneným účastníkom.

U p o z o r n e n i e :

Práce zaslané po uzávierke nebudú do súťaže prijaté.

Práce, ktoré nebudú spĺňať uvedené formálne náležitosti, nebudú hodnotené.

Vyhodnotenie súťaže bude zverejnené.

Účastnícky poplatok je 200.- Sk

Všetci ste videli maršala ..“

„To sa dobre nezačalo, ani sa neskončí!“

„Cervan! Zober si rotu na povel, alebo choď dočerta!“

Všetci sa bojíme ticha.

„Mali sme počkať, kým nás oslobodia, nech by nás dovtedy strážili ..“

„Môžeš ísť za nimi. Čakajú ťa za kopcom.“

Pár hlasov sa zasmialo a práve tie Cervana rozzúrili..

„Ciho! Máriu tvoju čatársku!“

„Takú nepoznáš“

A už ma drží za gombičky na blúze a pod krkom. Gambatý mu ukazuje, že ma má pustiť. .Pustil.

„A teraz chytro ponúkni čatárovi cigaretu, lebo ta na konci vojny zmlátim ako hada !“

„Nechaj, Gambatý, nechcem od neho nič.“

Cervan sa nepokorí. Cigaretu nemá, a keby mal, teraz by mi ju nedal, ani keby ho Gambatý naozaj zmlátil. Gambatý jeho, východniari Gambatého, Dlhán by si bránil krajana,“ aj ja by som musel niečo robiť a naša vojna by sa len začala. Možno by tiekla aj krv, lebo vojaci majú nože a zlosť. Kričime,. hašteríme sa.

Cervan vykrikuje, že keby nás boli Rusi oslobodili, Nemcov by boli odzbrojili a ich zbrane by dali nám. „Načo by ti boli ?“

„Kučeravého SS, Feldwebela a všetkých strážnych by som. ..

„, Už je po vojne, Cervan.“

„, Vojna s fašistami sa nikdy neskončí.“

„, To boli vojaci, Cervan, hlúpi, ale vojaci ...“

„Kurvy to boli ...“

„Nekrič, Cervan, Rusi by ti zbrane nedali a my ti nedovolili nikoho strieľať. Je po vojne ...“ ..

„Čerta je. Keby boli Rusi takí ako ty, nikdy by po vojne nebolo.“

„Keby boli Nemci takí ako ja, Cervan, nikdy by neboli vojnu začali.“

Cervan od zlosti plače. Nech si plače. Postrieľal by ich teraz ...Tch ! Kto strieľa v boji, je vojak, ten, čo strieľa po boji, je vrah.

CHCEL BY SOM BYŤ

ZVONÁROM

Plač, kľatby a lamentácie zlostného Cervana prerušilo vrčanie“ motorky. Blíži sa od lesíka, z východu. Už vidíme tmavú bodku v zelenom poli. Zväčšuje sa. Na motorke sedí vojak. Zahalený je v stanovom dieli, na prednom blatníku veje zástavka,“ na hlave má prilbu, na chrbte automat.

Aký vojak sa k nám blíži ? Staviam sa na okraj cesty .Ostatným prikazujem, aby neležali a aby sa veľmi neukazovali, ale ani neskrývali, aby vojak nedostal z nás strach, keď sa toľkí zrazu vynoria z priekopy .

Čo urobíme, keď to bude Nemec ? Keď prevrpený zastane a namieri na mňa automat, keď prestrašený zdvihne ruky nad hlavu ...? Ak bude Rus? Čo mu poviem? Niet kedy rozmýšľať, už je od nás len tristo metrov, dvesto ...sto, už je pri nás. Zdravím ho podľa predpisu.

Ani nespomalil, neusmial sa, ale mi odzdravil. Pozdravil som červenú zástavku s kosákom a kladivom a žltou päťcipou hviezdičkou. Pozdravil som prvého Rusa po vojne a uveril som, že sa vojna naozaj skončila. Čísi hlas vykrikol : To bol Rus! Rus! Je koniec vojny! Motorka už rapoce na druhom kopčeku za dedinou.

Nepočúvam, čo kričia vojaci, nezaújma ma, či nastupujú na cestu do trojs-tupu alebo do šestštupe, či sa zhrčia do kľbka, či sa smejú, alebo plačú. Možno i ja kričím, skáčem, smejem : sa a zamotávam do radostného kľbka ľudských tiel. Všetko i okolo mňa kričí, hučí, šumí a ja v tej trme-vrme počujem len hlas zvona, nášho malého zvona. U nás na dedine na zvoničke zvoní zvon. V celom Nemecku vešajú na domy a veže biele zástavy : tak si ja predstavujem koniec vojny.

Škoda, že naša drevená zvonička je

IN ECCLESIA DEI

Studia théologica Nitriensia

Dostala sa mi do rúk knižka s nezvyklým nadpisom IN ECCLESIA DEI. Hneď ma uchvátila. Neboli v nej žiadne dogmatické úvahy, ale články o historických udalostiach, ktoré sa týkajú Cirkvi, a hneď aj otázka Svätého roku 2000, ktorý sa pripravoval.

Začínať dejiny od dneška do minulosti, a nie opačne, to bola moja dávna myšlienka ešte z času, keď som vyučoval dejiny Francúzska. Školské učebnice začínali vždy od staroveku, ba ešte skôr, pred históriou, a žiaci nemali k týmto časom živý vzťah, pretože nepoznali súčasné dejiny. Autor tejto knižky začína práve so súčasnosťou a potom píše o minulosti, ako to začalo.

Druhá originalita knižky mi pripomína niekdajší spôsob vyučovania katechizmu, ktorý sa osvedčil dlhé roky a zanechal dobré spomienky a výsledky. Otázka - odpoveď! A keď odpoveď nezodpovedá otázke, zase druhá odpoveď, ktorá spresní a doplní prvú odpoveď a uspokojí čitateľa.

Dejiny Cirkvi sú nevyčerpateľným prameňom a jeden život nestáči na ich preštudovanie. Moderný človek si nepraje dlhé dejiny. Radšej sa zastaví pri niektorej udalosti, ktorá ho zaujíma a nechá ostatné na iný čas.

Profesor ThDr. Dekan RK CMBF UK Viliam Judák to pochopil a vybral z dejín len tie udalosti, ktoré sú ešte stále aktuálne, a tým sa venuje tak, aby záujem čitateľa nepoľavil, ale postupne rástol. Čo aj dosiahol. Jeho knižka sa číta ako jeden román. Keď človek skončil priebeh jednej udalosti, túži po ďalšej, lebo sa cíti schopný nadobudnúť vlastný názor.

Každá udalosť, alebo otázka je samostatná, oddelená od predchádzajúcej a nasledujúcej, ak nemajú nič spoločné. Knižka sa môže začať čítať kdekoľvek a skončiť tiež. Moderný človek to má rád.

Je známe, že neutrálne dejiny nestávajú. O Slovensku sa písalo a ešte sa aj píše nie vždy správne. A viaceré knižky mali smrteľný osud. Keď sa dostali do štátnej knižnice, často si ich niekto požičal a nevrátil. Prínajhoršom zaplatil knižku a mal spokojné svedomie. Ale spôsobil Slovákom nenahraditeľnú škodu. Zabil pravdu o Slovensku, ktorá sa takto do sveta nedostala.

Pred pätnástimi rokmi náš pán riaditeľ organizoval cestu do strednej Európy. Túžil ísť do Prahy cez Nemecko - Rakúsko - Slovensko. Keď sme prišli na Slovensko, pozreli sme si samozrejme Bratislavu a zastavili sme sa na zmrzlinu v hoteli, kde podľa pamätnej tabuľky koncertoval mladý Mozart a ďalej bol hotel, v ktorom koncertoval deväťročný Liszt. Navštívili sme samozrejme aj hrad, ktorý chráni mesto, hrad Bojnice, slávne pútnické miesto Šaštín, Levoču, známe jaskyne ako Domicu, Dobšinskú ľadovú jaskyňu a samozrejme Tatry. Keď sme pochoďili Slovensko, prešiel týždeň a môj spoločník sa rozhodol. Do Prahy nepôjdeme. Vy tu máte na Slovensku také prírodné a umelecké krásy, ktoré by zahanbili Západ. A Západ o nich nič nevie. A ja som nadhodil. My tu máme aj českú cenzúru, a o tej Západ tiež nič nevie. „Mať svoj štát znamená život.“ (citát)

Historici môžu byť najväčší služobníci národa, ale aj najväčší nepriatelia, podľa toho, ako píšu dejiny. Slováci potrebujú svoje dejiny, svojich historikov, aby nemuseli čítať

cudzích. Viliam Judák je jeden z tých, ktorí sa venujú slovenským dejinám v slovenskom duchu a píše dejiny Cirkvi v tom najháklivejšom období, v ktorom sa nachádzala, keď sa rodilo Česko-Slovensko a dva národy, na oko bratské, hľadali spôsob spolunažívania.

Keby sme chceli charakterizovať obsah knižky, mohli by sme povedať, že obsahuje dve časti. Prvá časťka sa vzťahuje na všeobecnú Cirkev a druhá, najväčšia, sa vzťahuje na Slovensko.

Milánsky Edikt 313 - ťahačky medzi civilnou vládou a Cirkvou - korunovanie Karola Veľkého - začiatky a priebeh inkvizície - legenda pápežky Johany - otázka Galilea Galileiho a Gordana Bruna - reformácia Martina Luthera - francúzska revolúcia - úcta sv. Cyrila a Metoda na Slovensku - to sú niektoré udalosti, o ktorých sa píše v prvej častke.

Druhá časťka, tá najväčšia, obsahuje udalosti od vzniku Česko - Slovenskej republiky 1918 až do vzniku Slovenského štátu, o ktorom sa ešte nepíše. Tam nájdeme, medzi inými, tzv. československú Cirkev - ťahačky medzi Cirkvou a Pražskou vládou - modus vivendi - situáciu Cirkvi počas Druhej svetovej vojny na Slovensku - a čo nasledovalo po zániku Slovenského štátu. Táto časťka je najdôležitejšia a najzaujímavejšia, lebo sa zakladá na úradných dokumentoch a čiastočne na očitých svedkoch.

Tam sú prvé voľby 1946 v Čechách a na Slovensku - víťazný február - prvé prenasledovanie kňazov - likvidácia mužských a ženských reholí - zrušenie grécko-katolíckej Cirkvi - zrušenie seminárov 1950 - súdenie biskupov: Vojažšák, Buzalka, Hopko, Gojdič - nastolenie kapitulných vikárov - deportácia do Čiech stoviek slovenských rodín - zrodenie tajnej podzemnej Cirkvi - odsúdenie a popravenie laikov v Bratislave 1949 - otvorenie slovenského Ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme 1963 - normalizácia 1968 - Dubčeková jar - menovanie biskupov: Gábriš, Pásztor, Feranec atď. Toto všetko má tam primerané miesto a patričný opis. Kto chce nájsť vierohodnú informáciu, nájde ju.

Táto knižka by mala mať miesto na každej fare a v každej farskej knižnici. Dôvod je jasný.

Verejná mienka je ešte stále nepravdivá katolíckej Cirkvi a mnohí opakujú nepravdy o Slovensku, lebo nepoznajú dejiny a nemali možnosť sa vzdelávať. V tejto knižke nájdú hodnoverné informácie.

Národ, ktorý zabúda na svoju minulosť, musí ju prežívať ešte raz. A Slovensko už prežívalo viac ráz tie isté udalosti, lebo sa stalo tradíciou, že jednotlivci, ktorí sa postavili proti svojmu národu vybrali, a nič sa im nestalo. Ba ešte dostali aj dobré miesta. A neboli to bezvýznamní ľudia. Anton Baník, prvý predseda Matice Slovenskej, mohol napísať: „Ak Slováci nemajú svoj štát, to je vina slovenských intelektuálov!“ Teraz, keď ten štát máme, bude závisieť od slovenských intelektuálov, či si ho zachránime a posilníme?

Na záver, dovoľte mi jeden citát od Platona. Ten píše: „Veľký trest tých, čo sa nezaujmajú o politiku, pozostáva v tom, že nad nimi vládnu ľudia horší ako oni.“ Protestovanie tu jednoducho nemá miesto.

Slovensko má vynikajúcich historikov. Prof. Dr. Viliam Judák sa za-

Slabý človek v skúškach dejín

(Peter Klas:

Satan proti Bohu,

Matica slovenská 2004)

Tak nejako by mohol znieť podtitul vynikajúcej knihy Petra Klasa „Satan proti Bohu“, ktorú na jeseň minulého roku vydala Matica slovenská. Po Hronského diele „Svet na trasovisku“ je to ďalší závažný román s povstaleckou tematikou. Tento počin matičného vydateľstva je o to prínosnejší, že sa jej túto knihu podarilo vydať v čase, keď komunisti a ich potomkovia vnútili megalomanskú oslavu tejto smutnej udalosti celej apatickej spoločnosti priehľadnou lžou v orwellovskom štýle, že povstanie nemalo s komunistami vlastne nič spoločné. Tento román na vysokej umeleckej úrovni, bez akýchkoľvek ideologických floskúl ukazuje, čo toto „Slovenské“ „národné“ „povstanie“ naozaj bolo. Je to román – pravda, ktorý predstavuje drobného človeka v neriešiteľnej situácii, ktorú ani nezapríčinil, ani na ňu nemal nejaký veľký vplyv. Jeho stretnutie s brutálnymi silami, ktoré ako v antickej tragédii boli ďaleko nad jeho sily. A podobne, ako v gréckej tragédii, aj tu vieme

Niekoľko poznámok

k publikácii Miloša Zemana

Jak jsem se mylil v politice

(Ottovo nakladatelství,

Praha 2005)

Pred niekoľkými týždňami zaplavila knižné pulty špecializovaných obchodov ale aj na bratislavských trhoviskách kniha so sladkými portrétmi autora na prebale. Keďže ide o známeho českého ekonóma a politika bolo interesantné, či pôjde o recesné spomienky alebo aj o niečo viac. Ale aj letný pohľad do obsahu takmer 350 stranovej práce nás presvedčil, že pôde o to druhé. Súbežné aktivity ČSSD i jej bývalého predsedu a premiéra Česka, teraz „oddychujúceho“ M. Zemana i ďalších subjektov na českej politickej scéne plne potvrdili, že aj tentoraz išlo o premyslený ťah skúseného politika na získanie dominantnej pozície ČSSD a jej predstaviteľov. Dnes, po niekoľkých týždňoch od druhého vydania spomínanej publikácie, vrcholil pád Zemanom kritizovaného predsedu českej vlády Grossa i celej jeho vlády. Nového premiéra, ktorým sa po rôznych peripetiách stáva doteraz menej známy Jiří Paroubek, M. Zeman v nami sledovanej knihe charakterizuje ako *reprezentanta pravicového krídla ČSSD*.

V úvode triezvo štruktúrovanej knihy autor prináša vybrané časti svojho detstva. O to viac sa venuje svojim učňovským, no najmä majstrovským rokom. Následne sa bodro, žoviálne delí s čitateľom o svoje dojmy pri užívaní pohody na svojej chalupe. Do záverečnej, dosť rozsiahle časti knihy zaradil autor svoje významné vystúpenia: článok o prognostike a prestavbe z r. 1989, vystúpenia v pozícii predsedu vlády ČR a napokon ako prezidentského kandidáta v januári 2003.

RECENZIA

výsledok od začiatku, no nijako to nezmenšuje umeleckú pôsobivosť celku.

So zaujatím môžeme sledovať, ako sa zo slabosti rodí nemoralnosť, alebo ako sa hlúposť boháčov pomocou drobného chytráctva snaží vybabrať so silami, ktoré sú nad ich pochop. A ako sa tí, ktorí sa chcú udržať za každú cenu, ochotne začlenia do tejto vrahovskej čeliadky, až ich to nakoniec stojí krk. Alebo dušu, keď sa nakoniec sami stanú vrahmi.

Je to filozoficko-psychologický román, ktorý neskúma nejaké abstraktné otázky všehomíra, ale človeka, toho dobrovoľno-nedobrovoľného pútnika dejinami. Na rozdiel od titulu, ktorý jediný znie trochu pateticky a nezodpovedá triezvemu tónu knihy, nie sú tu žiadne ideologické vyhlásenia či propagandisticky vyprázdnené vety. Kniha plynie vlastným spádom, tak, ako plynuli udalosti. Evanjelický učiteľ Peter Klas, vlastným menom Ľudovít Kandra, napísal tento román v emigrácii v rokoch 1945 až 1949. Na prvý pohľad by sa mohlo zdať, že malebné popisy prírody, ktoré sú v každej kapitole, pa-

tria iba k literárnemu majstrovstvu oných čias. No z celkového rozvrhu diela je jasné, že tam nie sú samoúčelne, ale tvoria ďalší z dopĺňujúcich tónov akordu tejto tragickej symfónie. Ťažko bolo totiž zvoliť lepší kontrast ako majestátnu prírodu s jej nevinným dňaním a na jej pozadí ukázať človeka s jeho snažením, siahajúcim od slabosti, špinavej zákernosti až po hrdinstvo.

V dnešných časoch nečestnej reklamy už nikoho neprekvapí, keď sa mu na záložke či v úvode pomaly každá kniha predstavuje ako veľdielo. No ak sa v úvodnom slove tejto knihy píše, že patrí „medzi vrcholné diela slovenskej literárnej klasiky“, o tom netreba pochybovať ani trochu.

A už len osobná drobnosť na záver. Väčšinou mám čítanie rozdelené tak, že vážnejšie veci (historické, filozofické a pod.) čítam v kresle a na nočnom stolíku mám trochu ilúzie, beletriu, aby som sa pred spaním až tak nerozptyľoval a nerozrušoval. Aj táto kniha najsemprv išla na nočný stolík, no už po niekoľkých kapitolách putovala medzi knihy, ktoré sa čítajú v kresle. Je príliš pravdivá na to, aby sa po nej dobre zaspať.

JÁN LITECKÝ ŠVEDA

RECENZIA

Nesporne pozoruhodný je autorov analytický pohľad na prípravy zmien v závere 80-tych rokov minulého storočia vo vtedajšej ČSFR a následné roky transformácie. Súhlasíme s ním, že *analýza nie je popis skutočnosti. ale najmä poznávanie jej príčin*. Opodstatnene tu kritizuje niektoré škodlivé začiatky transformácie, ktoré aj Nezávislé združenie ekonómov Slovenska - NEZES v tom čase ostro kritizovalo. Či už išlo o nelogickú sekvenciu transformasčných krokov, radikálny rozklad zahranično-ekonomických vzťahov so štátmi, s ktorými sme mali intenzívnu hospodársku výmenu, konverziu zbrojného programu bez ohľadu na (Zemanom a ďalšími čechoslovakistami nepriznávané) *slovenské špecifiká*, kupónovú privatizáciu a pod. Kriticky hodnotí postoje zodpovedných politikov bývalej federácie aj terajšej ČR. Svojím spôsobom - raz zhovievavo, takmer švajkovsky doberomyseľne, inokedy sarkasticky až nevyberavo poukazuje na omyly iných ale - aj svoje! To je prijateľné a vcelku sympatické keď ide o o hospodársku a sociálnu oblasť všeobecne.

No neoblomná, až *benešovská zaujatosť* voči samostatnému Slovensku a Slovákom tu prekvapuje o to viac, že Miloš Zeman dokázal vo funkcii premiéra ČR verejne uznať, že *samostatná Slovenská republika dokázala, napriek podstatne horším východiskovým podmienkam ako mali na začiatku r. 1993 Česko a ďalšie tranzitívne štáty, dosiahnuť v priebehu mála rokov prekvapivo dobré parametre ekonomického a sociálneho vývoja*. Mimochodom – nielen Zeman, podobne ich objektívne hodnotila aj

OECD a ďalšie medzinárodné organizácie.

Autorovi posudzovanej práce nezazlievame jeho nacionálne presvedčenie, že najlepšie pivo je české, že české škodovky a iné produkty priraduje k svetovej špičke. Ale pri jeho nespornom intelektu sa hlboko degraduje hrubým, až grobianskym (ak sa chceme vyhnúť primeranejšiemu šovinistickým) podceňovaním poslancov Slovenskej národnej strany vo Federálnom zhromaždení, snahou o nihilizáciu Dubčeka a iných slovenských predstaviteľov. A ako fundovaný ekonóm sa vedome degraduje tým, že *pokračuje v hlásaní nezmyslu a lži o doplácaní na Slovensko*. Doteraz „nevidí“ mnohoročné toky tovarov peňazí a ľudí zo Slovenska za riekou Moravu, odkiaľ s veľkou pompou púšťali neprimerane malú časť naspäť ako milodarcovia. Sympatickí sú mu preto, prirodzene, čechoslovakisti. (Žiaľ, musíme si priznať, naša zhovievavosť a ľahostajnosť spôsobujú, že aktivity čechoslovakistov sa v poslednom období v mnohých oblastiach nášho života bez prirodzených zábran stupňujú!)

Popri vcelku známych postojoch nastavuje M. Zeman objektivizujúce zrkadlo mnohým postupom a rozhodujúcim subjektom hospodárskeho a sociálneho rozvoja Česka pred a po novembri 1989. V podmienkach Č-SR aj v širších medzinárodných súvislostiach. Mnohé z nich nachádzame v pomerne rozsiahlej prílohovej časti knihy *Dokumenty* (ss. 261-344).

Autorovi tejto zaujímavej knihy možno len želať, aby sa mu popri prezentovaní politických omylov cudzích aj jeho samotného darilo postupne hlbšie prenikať i do niektorých nezvratných skutočností v medzinárodných vzťahoch bez nacionalistickej zaujatosti. Vyhol by

Vďačné naposlady

Dávno som nevidela toľko známych slovenských rusistických tvárí rôznych generácií stáť spoločne tak,ako to bolo v bratislavskom krematóriu pri rozlúčke s doc.dr. Uľjanou Michajlovnou Fecaninovou,CsC (i keď ich práve kvôli nej malo byť ešte oveľa viacej). Stála som pri jej rakve trápená výčitkami, že som ju nestihla živú. Už to nenapravím - ale dlžná som jej poďakovanie za mnohých: za to, aká bola!

Chcem porozprávať o tom, ako sa nám-poslucháčom FFUK venovala, ako to za katedrou vedela, ako žila našimi radosťami i našimi boľáčkami, ako nám vedela pofúkať ranky i rany, ako ani potom, keď sme opustili bránu našej alma-mater na nás nezabúdala, ako sme ju zaujímali...

Obzerám sa okolo seba... a z univerzitných priestorov čiha flegmatické prázdno. Niet jej, veľkej učiteľky! V čase našich univerzitných štúdií táto múdra, duchaplná ,krásna a jemná žena bola pre nás vzorom. Všetkým! Robila s nami Večery poézie, vodila nás na výstavy, do divadla, prinášala do posluchárne s novými titulmi vždy niečo nové svoje ..tak veľmi jej záležalo, aby sme nikdy ani v možnom stereotype budúceho učiteľského života „neobliekali do županov i papuč i svoje duše „. Jej lektorské cvičenia to bola skutočná kulturologická škola - o čom všetkom sme na nich hovorili... a ako sme hovorili, chtiac sa jej podobať!. ÁNO, to jej zaujatie prácou a nami, ten jej voľný čas, ktorý nám tak nezištne venovala. tá jej obetavosť a česťnosť v jednaní, korektnosť komunikácie, majstrovstvo Učiteľa, také podceňované v univerzitných auditóriách, to je to, čomu nás SEBOU učila.

A celkom osobne na záver: v 70.rokoch som sa stala za katedrou nežiadúcou personou, ona jediná ani na chvíľočku nezaváhala a išla si môj prípad na ÚV „vyjasniť...“ Bojovala za svoju bývalú poslucháčku, ohrozujúc seba. Tak ako nám hovorila, tak aj konala, bez tej častej schizofrénie slova a činu. Len jej zásluhou som sa mohla opäť po roku či dvoch vrátiť za katedru.

Moja drahá milovná veľká Učiteľka - píšem Ti toto vďačné NAPOSLEDY.

EVA KOLLÁROVÁ

DR. Štefan Tiso sa narodil 18. okt. 1897 vo Veľkej Bytči. Po maturite v r. 1915 narukoval a v júni 1916 padol do ruského zajatia.

Keď verbovali do légii, nikto zo Slovákov sa neprihlásil, pretože to robili nešikovne a nikomu sa už vtedy nechcelo bojovať. Jeho nedôveru rozptýlili známi a koncom roka 1918 vstúpil do légii, kde nadobudol skutočné národné povedomie. Medzi legionármi vystupoval na kultúrnych programoch so slovenskými piesňami.

V r. 1920 sa vrátil ako slobodník legionárskeho pluku generála. Štefánika do Trenčína, kde bol jeho otec domovníkom. Potom odišiel na techniku do Brna, ale keďže nemal prostriedky na štúdium, dal na radu Frica Kafendu, s ktorým sa poznal v légiách a zamestnal sa v Bratislave na mestskom úrade Popritom študoval právo, ktoré skončil v roku 1925. Zároveň absolvoval štyri ročníky na Hudobnej škole v Bratislave. V rámci propagácie slovenských ľudových piesní vystupoval na Morave s Alojzom Kolískom, ktorý ho nahováral, aby sa venoval iba spevu a chcel ho dať na ďalšie štúdium. Pre takú dráhu mu však, ako povedal o sebe, chýbala dobrodružná povaha.

Nastúpil do Trenčína, kde pôsobil ako sudca. V roku 1938 sa stal predsedom krajského súdu. Spoločensky sa neprepjavoval a voľný čas venoval ovocinárstvu a záhradníctvu.

Ešte v r. 1938 požiadal Sidora, aby sudcovia nesmeli byť v Garde a politicky sa exponovať.

V septembri 1939 ho preložili, pôvodne iba na tri-štyri mesiace, do Bratislavy, kde sa postupne stal predsedom Hlavného súdu. Keď v súvislosti so židovskou otázkou pribrali v Trenčíne do Hlinkovej gardy aj sudcov, už ako úradujúci predseda Hlavného súdu im to zakázal. Bol aj predsedom justičného odboru Združenia štátnych a verejných zamestnancov. Z titulu tejto funkcie sa staral o riadne podmienky pre sudcov a rešpektovanie sudcovskej nezávislosti. Neskoršie mu jeden sudca dosvedčil, že „ujal sa ochrany sudcov v Medzilaborciach ešte v r. 1943, keď sme zavreli tajomníka HSLS ... pre viacnásobné zločiny podvodov... zásluhou Štefana Tisu, ktorému sudcovská nezávislosť ležala na srdci, postavil sa poboku sudcovskej spravodlivosti a zachránil nás pred útokmi HG a HSLS“.

V tejto súvislosti 5. októbra 1943 napísal sudcom: „Sudcovská nezávislosť je takým dôležitým základom sudcovskej činnosti, že musíme podniknúť všetko, aby sa tá neskorumpovala. V nej je zaistená právna ochrana, ale aj právna istota každej ľudskej spoločnosti a treba ju ochrániť proti každému“.

Kritizoval pomery na Ministerstve pravosúdia, čo vyjadril v liste z 28. mája 1943: „Ministerstvo... stará sa len o kolegov zamestnaných na ministerstve a to sú sami protekcionári a takzvaní japrvisťi, lebo sa starajú len o svoje povýšenia... na úkor kolegov na vonkajších súdoch“. Svoje výhrady dokumentoval aj tým, že zatiaľ čo na ministerstve v Prahe bolo za ČSR systemizovaných 46 miest, na Slovensku je to 39 - pri štvrtine územia. Postážoval si, že „na jednotlivých súdoch je zavedený špicľovský systém“.

V taketo situácii ponukol 1. júna 1943 svoju demisiu: „...bude v prospech súdnictva, keď sa miesta zaplnia osobami s ktorými ministerstvo nebude musieť bojovať a ktoré nebudú mať také neprijemne vysoké ambície ako ja.“

K jeho sudcovskému krédu patri-

lo: „Pravý sudca totiž nemá rád politiku a politici zasa obyčajne nemajú radi pravého sudcu“

Aj ako vysoký činiteľ nepodľahol panským spôsobom, čo dosvedčuje, že svojím pomocnícom v domácnosti financoval svadby a jeho syn bol ešte cez prázdniny v roku 1944 na brigáde u Baťu v Šimonovanech.

Politikou sa nezaoberal. Sympatizoval však s národným programom HSLS. Jej metódy súkromne kritizoval, pretože sa mu zdalo detinské to, čo robili okolo Slováka, najmä „že vážne veci nevážne prejednávali“.

Jeho - iba celkom bežnú - orientáciu v politických otázkach ukazuje postoj k prevratným udalostiam: „6. október 1938 som považoval ako Slováka za dobrý krok k vyrovnaní Čechov a Slovákov... že každý z nich bude rovnoprávnym členom spoločnej republiky. Týmto dňom padla úradne podporovaná fikcia o československej reči a československom národe... začala éra, vlastne predpoklad, pre dobré nazívanie Slováka s Čechom...14. marec bol pre mňa prevratným... nebyť vpádu Čechov na Slovensko (9. marca 1939)... Slovensko by bezradne stálo pred 14. marcom. Takto ale 14. marec (v slovenských kruhoch v Trenčíne) považovali za konečné odstránenie panstva iného nad Slovenskom.“

Iba bežné vedomosti mal aj o Nemcoch, s ktorými sa dostal do kontaktu ako usilovný fotoamatér. Cenil si u nich niektoré vlastnosti, napríklad presnosť a vynaliezavosť. Tiež im uznával, že urobili to, „čo nespravil ani... najbližší brat, uznali slovenský národ a slovenskú reč.“

Oni ho však nemali radi. Mal totiž povest' „nemcožrúta“, čo vyplývalo z toho, že pokladali jeho ženu za „neáriku“. (V skutočnosti mal ženu - Židovku jeho brat - Dr. Jozef Tiso - bratanec prezidenta.)

Realistickejší mal pohľad na stratégiu. Hľadel na ňu trochu „odbornejšie“, pretože bol štyri roky v Rusku a videl, aká je to obrovská sila. Preto ho udivovali počiatočné úspechy Nemcov, ale keď čítal o výsledkoch bojov v decembri 1941, myslel si, že keď sa Nemci so Sovietmi dohodli v roku 1938, dohodnú sa, najmä pomocou Japonska, aj v roku 1942. Koncom roka 1943 uznával skoro všeobecne prijatú mienku o porážke Nemecka, kým niektorí očakávali vyjednávania, iní tajné zbrane.

Takéhoto sudcu-profesionála, pritom politika-amatéra, zaskočila nová úloha. Nechajme však hovoriť samého Dr. Štefana Tisu: „Predsedom vlády som sa stal tak, že si ma zavolať prezident republiky 5. septembra 1944. Bez toho, že by mi bol voľačo iného povedal, začal mi hneď diktovať, v prítomnosti Ludina a Bergera, celý kabinet. Keď mňa diktoval, zakrútila sa mi hlava, ale som nevedel odporovať, ani som neodporoval. Necítil som sa byť povolaným, ani schopným na túto funkciu. Len preto som to prijal, lebo to žiadal odo mňa prezident ešte existujúceho štátu, ktorý bol uznaný dvadsiatimi deviatimi štátmi. Situáciu na Slovensku som v tom čase

nepoznal. Videl som len, že sa sem vovallili Nemci a videl som akúsi bezradnosť.“

Prezident Dr. Jozef Tiso ako svedok v jeho procese 16. apríla 1947 uviedol: „Už dávnejšie... sa pretriasala otázka výmeny osôb najmä v rezorte pravosúdia a školstva... Keď prišlo k zostaveniu novej vlády 5. septembra 1944, osoba Dr. Štefana Tisu prišla do úvahy na miesto ministra pravosúdia... lebo bol do rezortu zasvätený a bol odborníkom... Neprišiel do úvahy ... ako politik, lebo v strane politicky činný nebol... Keď sa uvažovalo... kto má byť predsedom tejto novej vlády, prišiel som na myšlienku že by to... mohol byť minister pravosúdia, nakoľko tento rezort je tak malý, že jedného človeka dostatočne nevyčerpáva, menovite keď som mal na mysli Dr. Štefana Tisu, ktorý podľa môjho náhľadu bol tak zbehlý v tomto rezorte, že by nebol býval dostatočne využitý... o politiku vtedy už skutočne nešlo, išlo viac o pokračovanie v riadnom behu štátnej administrácie. Veľkú úlohu hralo aj to, že Dr. Štefan Tiso prišiel, síce náhodou, do styku s Bergerom, ale ja som tejto okolnosti pripisoval veľkú váhu, lebo Berger vystupoval tak agresívne, že som si myslel, že osobnosť Bergerovi známa bude mu do určitej miery konvenovať... Vedením ministerstva zahraničia som ho poveril dočasne, dokiaľ sa nenájde vhodná osobnosť... Bolí už aj do tých čias iní kandidáti... ale som ani jedného nepovažoval za tak súčasného ako Dr. Štefana Tisu a vecné obťažovanie Dr. Štefana Tisu kumuláciou vedenia tohoto rezortu a rezortu pravosúdia a predsedníctva vlády za danej situácie považoval som za minimálne. Ja som sa nepýtal Dr. Štefana Tisu či chce prijať rezort pravosúdia, poťažne ešte ďalšie funkcie vo vláde, ale na základe situácie, aká sa vyvinula a aj preto, že sa o tom hovorilo už dávnejšie, jednoducho zo svojej iniciatívy menoval som ho ministrom pravosúdia a potom aj predsedom vlády a ministrom zahraničných vecí. Pripúšťam, že ma Dr. Štefan Tiso prosil, aby nemusel chodiť rečniť, a to asi preto ma o to žiadal, lebo bol veľmi zamestnaný. Mohlo to súvisieť aj s tým, že sa nezaoberal s politikou a v tých pomeroch isto nebolo ľahko nepolitickovi hovoriť. Nevieť nič o tom, či jeho prvý politický prejav, ako predsedu vlády alebo prípadne aj ďalšie prejavy robil šéf úradu propagandy alebo niekto iný.“

(Táto svedecká výpoveď prezidenta Tisu, ktorá sa týkala aj T. J. Gašpara, nebola ukončená. Na konci je poznámka podpísaná žalobcom: „Nakoľko bol svedok odvolaný z výsluchu k prokurátorovi Novomeskému na vyhlásenie ako bola vybavená jeho žiadosť o milosť, výsluch bol prerušený. Keď sa svedok vrátil nazad, bol tak rozrušený, že sa vo výsluchu už pokračovať nedalo, preto sa vo výsluchu ani nepokračovalo.“)

Nepripravený, vpadol do stredu drámy Dr. Štefan Tiso a ujal sa temer nadľudskej úlohy o ktorej nemal predstavu. „... bol som poverený vi-

est vládu bez akéhokoľvek môjho pričinenia... vládu som nezostavoval...politickému životu som nerozumel... ani povahovo sa nehodím za politika“. Vtedy si povzdychol: „Čím som sa prevínal, že ma Boh takto testá“. Nevôľu potvrdil Štefanovi Tisovi 21. mája 1947 tiež Alexander Mach: „Pokladám za vylúčené, že by sa sám Štefan Tiso bol usiloval...o predsedníctvo vlády. Skôr je pravdepodobné, že sa tomu protivil...“

Dr. Neuman, popredný činiteľ prezidentskej kancelárie uviedol, že Štefan Tiso prevzal funkcie „len preto, lebo všetko bude viesť vlastne prezident“ (Takýto stav predpokladali aj úvahy, že prezident bude súčasne predsedom vlády. K tomu však nedošlo, lebo podľa predsedu Snemu Sokola by bolo potrebné zmeniť ústavu, čo je zdĺhavý proces.)

Nástupnú reč 6. septembra 1944 i ostatné reči mu robil T. J. Gašpar. Pri vypočúvaní bol úprimný a vyhlásil, že obsah reči v niektorých statiach schvaľoval. „Keď som hovoril... o rozvrtníkoch, ktorí siahajú na slovenský štát, prirodzene, že som tým myslel i na povstalcov... ani v Rusku, alebo v Londýne by sa inak o povstalcov proti štátu nevyjadrovali a nezachovali...“ Na margo svojich prejavov však poznamenal: „Nech hovoria moje skutky.“

„Povstanie som považoval za ilegálnu činnosť a nevedel som ešte vtedy, že je to tak široko rozvetvená organizovaná akcia. Mal som dojem, že sú to len také menšie a tu a tam väčšie skupiny pozostávajúce z francúzskych a ruských zajatcov....Ani to som nevedel, že sa zriekla vláda Tukova. Čo sa robilo v Banskej Bystrici... považoval som ako sudca za ilegálne.“ K tomu však dodal: „Ale zato prajem každému povstaniu, aby mali len takého protivníka, ako som bol ja v úlohe ministerského predsedu“.

Už na začiatku politickej činnosti zbadal, že Nemci Slovákom nedôverujú, že začínajú byť bezohľadní. Všetko sa oznamovalo rozkazovacím tónom.

Vyjadril sa takto: „...začiatkom septembra 1944 Nemci od nás mnoho nežiadali, lebo všetko si sami robili a nepotrebovali od nás ničoho žiadať. Neskoršie, koncom roka 1944 a začiatkom roka 1945 požiadavky boli ...priamo rozkazujúce“.

Jediná výhoda, ktorú vedel získať, spočívala v prietahoch a predlžovaní. Pritom ešte bolo treba „spojenca chváliť“. Keď minister Lednár v jednom prejave tak nespravil a nezdôraznil vernosť Nemcom, dal si ho zavolať Höffle a zdôraznil, že v budúcnosti sa to nesmie opakovať.

Pomery, za ktorých Štefan Tiso „vládl“, dokresľuje aj táto udalosť. Keď prišiel Himler, odkázal, že si praje, aby prišiel predseda vlády a prezident do jeho prechodného sídla. Ludin vyhovoriť Himlerovi požiadavku ohľadom prezidenta. Predseda vlády o tomto „prijatí“ vypovedal: „Po dlhom čakaní pustili ma do izby, kde ma sediačky prijal Himler...“.

Na „spoluprácu“ s Nemcami si

ako väzeň zaspomínal: „Veľa ráz to v človeku na nich až vrelo“.

Postážoval si aj verejne: „Keď prišli cudzí vyslanci pozdraviť ma ako ministra zahraničia, vtedy som im povedal, že moja vláda nie je už vlastne vládou, ale akousi >Rentgesellschaft<“.

Jeho položenie si uvedomoval aj - k Slovákom predsa len citlivejší a žičlivejší zástupca ríše - vyslanec Hans Elard Ludin, ktorému sa zo šiestich detí dve narodili v Bratislave. Keď premiér odmietal vydať talianskych diplomatov, ktorí zostali na strane kráľa, takto mu „poradil“: „Povedzte, že vás nemecká ríša znásilnila... Áno, len povedzte tak, ako je aj pravda.“

Predseda vlády sa zúčastnil akcie, ktorú po dobytí Banskej Bystrice, ako uviedol prezident - „aranžovali Nemci“ a dosvedčil predsedovi vlády, že mu „rozkázal, aby šiel do Bystrice“. Predseda vlády zas vypovedal v prospech prezidenta, ktorý ho pred cestou ubezpečil že to nemá byť slávnosť a odoprel Höfflemu slúžiť ďakovnú omšu. Vyznamenávanie označil za „vynútené Nemcami“.

V jeho funkcii pripadlo mu riešiť aj otázku vnútornej bezpečnosti. „Aby sme mali určitú moc a nenechali Nemcov všetko robiť a aby sme sa mali o čo oprieť, preto sme organizovali nové vojsko takzvanú Domobranu....mala slúžiť na to, aby sme udržali doma poriadok“, ale nie k tomu, „aby sme snád pomáhali Nemcom... pri potlačovaní povstania... Veď toto vojsko nemalo ani výzbroj. My sme žiadali od Nemcov zbrane..., ale nám ich nedali, lebo nemali k nám dôveru. Ak Nemci použili toto vojsko k vojenským akciám alebo proti partizánom, robili to na vlastnú päsť“.

Osobitnú trpkosť priniesla Štefanovi Tisovi mobilizácia. Sám o tom povedal: „...podobne nás Nemci donútili aj do mobilizácie desať ročníkov. Ani prezident republiky a ani vláda nechceli sme robiť túto mobilizáciu, ale nedalo sa nič robiť proti rozkazu Nemcov. Pamätám sa, že prezident vtedy zúril...“

Na tejto výpovedi je pozoruhodné, že sa nedišancuje od zodpovednosti aj keď iné svedectvá ukazujú, že mobilizáciu nariadil na nátlak Nemcov samostatne minister obrany Hašík, ako pripustil prezident a ešte jasnejšie dosvedčil Mach: „...mal odmietavé stanovisko proti Hašíkovej mobilizácii... rozhorčene sa postavil proti Hašíkovi... bol veľmi prevratný, že takáto dôležitá vec mohla byť dojednaná s Nemcami, poťažne uskutočnená len na základe dohody Nemcov s Hašíkom a prezidentom bez súhlasu vlády...“

Ešte pred vyhlásením mobilizácie Nemci chytali mladých Slovákov a tak násilím zobrali z ulice i jeho staršieho syna Mariána. Vtedy protestoval u generála Höffleho načo ďalšie lapanie zastavili.

Mimoriadne trpkú pilulku musel Štefan Tiso prehltnúť v prípade vedúcich činiteľov povstania na čele s Vavrom Šrobárom. Ako je známe, pred súd postavili iba tých činiteľov,

o ktorých sa bezpečne zistilo, že sú mimo Slovenska. Odsúdili ich iba na tresty odňatia slobody. To rozzúrilo Nemcov, ktorí poslali demarš. Na Silvestra 1944 sa dorútil Himler a žiadal do troch dní potrestať vedúcich činiteľov povstania smrťou a sudcov, ktorí vyniesli mierne rozsudky, dať do koncentračného tábora. Inak - pohrozil - vezme prípad do rúk nemecké súdnictvo. Prezident zvolal vládu, a tá zriadila revízy senát. Štefan Tiso, ktorý si tak ctil sudcovskú nezávislosť, rozkázal členom senátu súdiť tak, aby sa vyhovel Nemcom, čo oni aj vykonali. Sudcovia pôvodného senátu šli skutočne do Ilavy, ale po pár týždňoch sa vrátili na pôvodné miesta a ešte sa im za - predsa len isté - neprijemnosti na podnet Štefana Tisu ospravedlnili. Naproti tomu sudcovia, ktorí vyniesli „papierové“ rozsudky smrti, mali po fronte veľké neprijemnosti.

Syzifovská úloha vyvstala pred Štefanom Tisom, keď začiatkom februára 1945 prišiel k nemu zástupca Höfleho a vyhlásil, že za frontom nesmie ostať žiaden Žid a komunista a „musí dovoliť“, aby ich vzali do väznice mimo Slovenska. Za predpokladu, že k vyvezeniu pre rýchly postup frontu nedôjde, dal súhlas k sústredeniu väzňov do Bratislavy s tým, že neprechádzajú pod nemeckú právomoc.

V priebehu vyjednávania obdržal od šéfa ÚŠB Dr. Denka informáciu, že Nemci chystajú násilne prepadnutie väznice v Bratislave a že to môže vyvolať krvipreliať. Súhlasil s odsunom, ale pod podmienkou, že ak ich bude musieť vydať, zostanú pod dozorom slovenských orgánov a právne „zostávajú našimi väzňami...a budú pod našim dozorom“.

Kým predseda vlády naťahoval čas, ušiel prokurátor Vagáč s dvoma väzňami (Široký a Ďuriš). Akonáhle sa to Nemci dozvedeli, v tejto otázke sa s ním „do reči nedávali a bez

akéhokoľvek upovedomenia... si väzňov pobrali“ Ako je známe, transport s týmito väzňami bombardovali pri Melku Američania, kde viacerí zahynuli.

V prípravnom konaní žalobca zisťoval vinu za toto nešťastie. Sám Štefan Tiso - ako ukazujú zápisnice - sa ani v tomto prípade zodpovednosti nezbavoval a nezapríčinil rozpor s prezidentom, ktorý vypovedal takto: „Radil sa ma (Štefan Tiso), čo má v tej veci robiť. Ja som mu povedal, že mu radiť v tejto veci neviem, lebo že on skorej vie, aké možnosti má jeho rezort a čo môže ... pre záchranu väzňov urobiť. Tak sa pamätám, že mi potom neskoršie referoval, že nevedel nájsť inej možnosti ako vyhovieť Nemcom... s tým ubezpečením, že keď pominie nebezpečenstvo, evakuovaní väzni sa vrátia do Bratislavy“.

Vina ostala na Štefanovi Tisovi. V rozsudku sa totiž uvádza: „Obžalovaný Dr. Štefan Tiso sa bránil v tomto smere, že dostal ... príkaz Dr. Jozefa Tisu... (ten) však ... ako svedok, to nepotvrdil. Naopak povedal, že ponechal túto vec obžalovanému“

Zápisnica z hlavného pojednávania v spise chýba, možno len usudzovať, že Štefan Tiso, ktorý - ako predseda vlády - podľa Machovho svedectva „prezidenta kryl a nezaváľoval nič na neho“ sa až po jeho smrti „bránil“. Túto skutočnosť potvrdzujú aj referáty tlače.

Keď odchádzal z vlasti vzal si do batožiny modlitebnú knižku Prameň z Boha. V Kremšmünsteri sa pokúšal nadviazať styk s československou vládou. Tam 8. mája sa spolu s ďalšími členmi vlády podpísal dokument, ktorým sa podrobili armáde USA. (Návrat do vlasti opísal vo svojich pamätiach Alexander Mach - Historický zborník r. 2002. O pomeroch v amerických táboroch sa možno dočítať v pamätiach Míla Urbana Na brehu krvavej rieky).

Štefan Tiso sa stal predsedom vlády keď na Slovensko doľahli ťažké kríže. Dal svoje plecia - nedobrovoľne - ako Šimon z Cyrény. Na svojej krížovej ceste však rozdával dobré skutky a to aj protivníkom, ktorí tragickú situáciu zavini.

Opierajúc sa o akú-takú suverenity, ktorou disponoval, odmietol požiadavku nemeckého vyslanectva zo začiatku októbra 1944, ktoré chcelo vysťahovať všetko obyvateľstvo zo Záhoria na Spiš a odtiaľ zasa Nemcov na Záhorie. - Keď vo februári 1945 žiadali Nemci 50 tisíc robotníkov do Nemecka, odmietol. - Úspešne sa vzoprel Nemcom, ktorí nútili slovenských vojakov zložiť prisahu na Hitlera. - Nesplnil Karmazinovu žiadosť, aby Nemci mali na Slovensku akúsi svoju vlastnú vládu. - Nedokázal však zabrániť nemeckému dozoru nad vysielaním správ zástupcu Vatikánu z policajného riaditeľstva.

V takejto situácii neprijal návrh nemeckého vyslanca, že by mohol ísť do Berlína so slovami: „Chodiť do Nemecka nemá význam“

Zástupy slovenských zajatcov, ktorých videl V Banskej Bystrici počas odiózneho návštevy, ho podnietili k zásahom. Na základe intervencie sa podarilo asi 7 tisíc zajatcov z Nemecka vyslobodiť.

V takzvanej židovskej otázke mal za sebou dôverné skúsenosti. Pomáhal svojmu bratovi dostať spod účinnosti židovského kódexu jeho manželku. Zabránil odvečeniu Dr. Hermana do pracovného tábora a pomáhal aj iným. Bol krstným otcom Žida Dr. Biermana, ktorého pokrstil Msgr. Andrej Marsina, dekan v Trenčíne, člen Štátnej rady. - V septembri 1944 podal Nemecku verbálnu notu proti vyvážaniu Židov. Nato si ho predvolal Himler, vynadal mu a nakričal, že mal ešte skôr žiadať nemeckých vojakov. Štefan Tiso stručne odpovedal, že to spravil preto

„aby bol zachovaný zákon“. - Keď minister Ľudovít Lednár začiatkom roku 1945 oznámil, že v Rači je odstavený vlak so Židmi vyvázanými z Maďarska, zabezpečil im stravu - Zástupcovi medzinárodného Červeného kríža umožnil, aby sa na Slovensku mohol pohybovať a informovať o situácii Židov až do konca.

Nebolo v ľudských silách zachrániť všetkých. Tak tomu bolo so Židmi s americkými pasmi v Marianke. O ich záchranu pred odvečením do Nemecka sa okrem našej vlády a Vatikánu usiloval aj Štátny department USA. Štefan Tiso mohol iba protestovať. - Podobnú bezmocnosť musel Štefan Tiso prežiť v prípade desať Židov na Hlavnom súde, ktorých tam vysledili Nemci.

Úctu si zasluhujú kroky Štefana Tisu v prospech nepriateľov - povstalcov. Keď už nedokázali dostať z nemeckých rúk Imricha Karvaša, zariadil, aby jeho žena, ktorá mala od Nemcov zákaz opustiť Banskú Bystricu, mohla prísť s deťmi do Bratislavy.

V prípade desať rukojemníkov, ktorých vzali Nemci kvôli sabotáži a hrozili popravou na výstrahu, bol úspešný. „Modlíkal“ až napokon Höfle sľúbil, že nebudú popravení. (Táto udalosť nie je zrejme docenená ako čosi jedinečné. Bolo by zaujímavé nájsť v krvavej dráme druhej svetovej vojny ešte jeden taký prípad, keď vrcholní činitelia štátu - prezident, predseda vlády, minister, poslanec - orodujú za príslušníkov zákerného povstania proti nim a podarí sa im dostať ich z popraviska.)

Vládny radca Dr. Ľudovít Černo, prednosta štátnej bezpečnosti v povstaleckom Povereníctve vnútra sa zákrokom predsedu vlády dostal z nemeckých rúk do nemocnice. Jeho žene, ktorá sa mu ponosovala, ponúkol z vlastných peňazí na živobytie. (Takéto meno sa nachádza medzi členmi senátu, ktorý jednohlasne odsúdil Otomara Kubalu.)

Podarilo sa mu vyslobodiť a pomôcť aj ďalším. Uvedme niektoré úspechy: Advokát Kubiš zo Žiliny, profesor Vanovič z gymnázia v Bratislave, opát Ružička, Dr. Vojtech Tvrdý, štrnásť chlapcov zavretých v dievčenskom gymnáziu, ktorých sa chystali Nemci popraviť. - Intervenciu za prepustenie z Gestapa potvrdil aj senior Ľudoví Šenšel. - Pokúšal sa od Nemcov dostať generála Viera, aby ho mohol vymeniť za generála Turanca, ktorého zajali povstalci. - Nariadil zastaviť v Kútoch vlak, ktorý odvážal mužov v pracovnom veku do Ríše. Nemci ich však odtiahli skôr ako prišli slovenskí vojaci. Vo tomto prípade sa vláda uzniesla dôrazne protestovať.

Pomáhal aj komunistom. Keď sa naňho obrátil Matúš Mancik, predseda komunistickej strany v Marikovej, ktorého poznal ako „statočného človeka“ na súde, vytiahol ho z Ilavy a požiadal okresného náčelníka, aby ho „vzal pod ochranu a pomohol mu k nejakému dôchodku“.

- „Od rána do noci, ba i v noci chodili ku mne ľudia, aby som im pomohol.“

Zakročoval aj proti odvážaniu majetku. Keď sa mu nedarilo a Nemci sa odvolávali, že je to korisť, priamo do očí im povedal, aby „nekradli, lebo že to nie je žiadna vojnová korisť“.

Proces proti Štefanovi Tisovi prebiehal v čase, keď komunistická strana dokončovala boj o úplne prevzatie moci nad Slovenskom. Obžaloba z 3. júla 1947 a odsúdenie na 30 rokov 11. novembra zrejme patrí k posledným dohodám s „demokratmi“.

V súvislosti s význameniami pre záchrancov Židov sa uvádza múdrosť, že ten, čo zachránil jedného človeka, zachránil tak celé ľudstvo.

Osud Štefana Tisu, ktorý podľahol väzeniu 28. marca 1959, azda najvypuklejšie odhaľuje ľudské zlyhanie povstaleckej garnitúry. Svoj

Vláda Štefana Tisu u prezidenta Dr. Jozefa Tisu (zľava Ing. Lednár, Dr. Kočíš, Dr. Pružinský, Dr. Štefan Tiso, Dr. Jozef Tiso, Mach, Dr. Medrický, Haššík, T. J. Gašpar)

KULTÚRA

dvojtyždenník závislý od etiky

Vydáva Factum bonum, spol. s r. o. – Adresa vydavateľstva a redakcie: Sološnícka 41, 841 05 Bratislava. Tel./fax: 02/654 12 388.

Redakčná rada: *Július Binder* (predseda), *Anton Hlinka*, *Richard Marsina*, *Ferdinand Klinda*, *Tibor Kovalík* (Kanada), *Ján Urbánek*, *Vladimír Kubovčík*. – Šéfredaktor: *Teodor Križka*. – Grafik: *Alojz Tomášek*. – Hlavička: © *Stano Dusík*. – Cena jedného čísla je 20,- Sk. Polročné predplatné 220,- Sk, celoročné predplatné 440,- Sk. Mediaprint-Kapa, Pressegrasso, a. s. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ

Slovenskej pošty. Objednávky do zahraničia vybavuje Slovenská pošta, a.s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk – Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 – Registračné číslo 1810/97. – Nevyžiadané rukopisy nevraciam. E-mail: redakcia@kultura-fb.sk – www.kultura-fb.sk

ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

Poslankyňa NR SR za HZDS-LS Ľudmila Mušková na marcovej parlamentnej schôdzi interpelovala ministra zdravotníctva vo veci povinného očkovania našich detí. O tejto problematike sme sa s ňou pozhovárali aj my.

- Najnovšie ste vašu poslaneckú starostlivosť o deti a mládež v klube pre výchovu a vzdelávanie rozšírili i o starostlivosť o bábätká, a to konkrétne vo veci povinného očkovania.

Ľudmila Mušková: - Množstvo vecí prijímame automaticky bez toho, aby sme sa nad nimi vôbec zamýšľali. Keď však náhodou - či Božím riadením - dostaneme možnosť nahliadnuť niektorým z nich „pod kožu“, môžeme zažiť poriadny šok. Čosi také ma postihlo v súvislosti s povinným očkovaním detí.

- Očkovanie sa predsa považuje za samozrejmosť, ktorá chráni zdravie našich ratolestí. Podrobujú sa mu všetky deti, žiadne vážne negatívne vedľajšie účinky sa nespomínajú. Niektorým z nich sa navyše dá predísť zakúpením šetrnejšej vakcíny - tak prečo hovoriť o šoku?

Mušková: - Áno, práve tak vyzerá napohľad príťažlivý obal tohto produktu. Jeho obsah, skrytý v injekčnej striekačke, však ostáva pre obyvateľstvo neznámy tabu. Väčšina z nás sa oň nezaujíma a aktuálnym sa stáva len pre rodičov malých detí. Keď matka v ordinácii detského lekára drží na rukách bezbranné bábätko, vo všetkom na ňu úplne odkázané, vtedy myslí na to, či ho injekcia nebude bolieť, či mu neopuchne nožička... Ale máloktorému rodičovi príde na um pomyslieť na to, či vakcína dieťatku vážne neuškodí. Túto starosť akoby už za nás odstránili lekári, virológovia a iní odborníci. Mňa na celej veci zaráža najmä to, že aj na obyčajnom, povedzme, Medipyrine, je veľkými písmenami napísané „Informácia o použití, čítajte pozorne!“. Pritom ide o neškodný liek pre dospelých. Očkovacia látka sa podáva sotva narodeným detičkám ihlou priamo do tela a nik predtým nedá rodičom prečítať podobný príbalový leták.

- A dozvedeli by sa z neho niečo závažné?

Mušková: - Neviem presne, koľko informácií o vakcínach by sa takto zverejnilo a čo by ostalo utajené. No keď som sa začala zaoberať touto problematikou, zažívala som prekvapenie za prekvapením - a to v negatívnom zmysle. Najzávažnejšie sa týkajú povinného očkovania proti hepatitíde typu B. Keď sa jeho plošné zavedenie pre-rokovávalo v roku 1996 v NR SR, lekári z radov poslancov tomu zabránili. Argu-

Ľudmila Mušková: O otázkach, ktoré sa protivia ľudskému svedomiu, nemožno mlčať

Zamlčované tabu – OČKOVANIE

mentovali tým, že malé dieťa nemá možnosť sa touto chorobou nakaziť. Hepatitída typu B sa totiž prenáša iba krvou a intímny stykom. Avšak keď v roku 1998 prešla kompetencia rozhodovania o povinnej vakcinácii z parlamentu na vládu, očkovanie proti hepatitíde B sa zaviedlo povinne celoplošne pre všetky deti. Zo zahraničnej tlače som sa dozvedela, že vakcína proti hepatitíde B je géno manipulovaná a že dá sa len ťažko odhadnúť, čo môže spôsobiť v organizme. Tým skôr, že sa opakovane očkuje už niekoľko-mesačným deťom, a to v prvom roku života trikrát. V spomínanom článku sa vakcína prirovnávala k atómovej bombe, ktorá je časom schopná rozvrátiť celý imunitný a genetický systém. V odborných časopisoch sa do súvislosti s vakcináciou proti hepatitíde B dávajú viaceré ochorenia. Napríklad sa spomína, že po zavedení tohto očkovania na Novom Zélande v roku 1996 bol zistený 60 % nárast vzniku diabetes mellitus typu 1, čiže detskej cukrovky. Aj u nás v poslednom čase zaznamenávame podstatný nárast výskytu detskej cukrovky. Nebolo by seriózne preskúmať možnú súvislosť s týmto očkovaním?

- Znie to poriadne hrozivo. Ako je možné, že tieto informácie ostávajú utajované, že lekári rodičov nevarujú? Prečo keď, napríklad, o géno manipulovanej sóji či kukurici toľko diskutujeme, hovoríme o povinnosti značenia potravinárskych výrobkov, ktoré ich obsahujú, o tom, že bábätkám dávame priamo do tela géno manipulovanú látku nevieme nič?

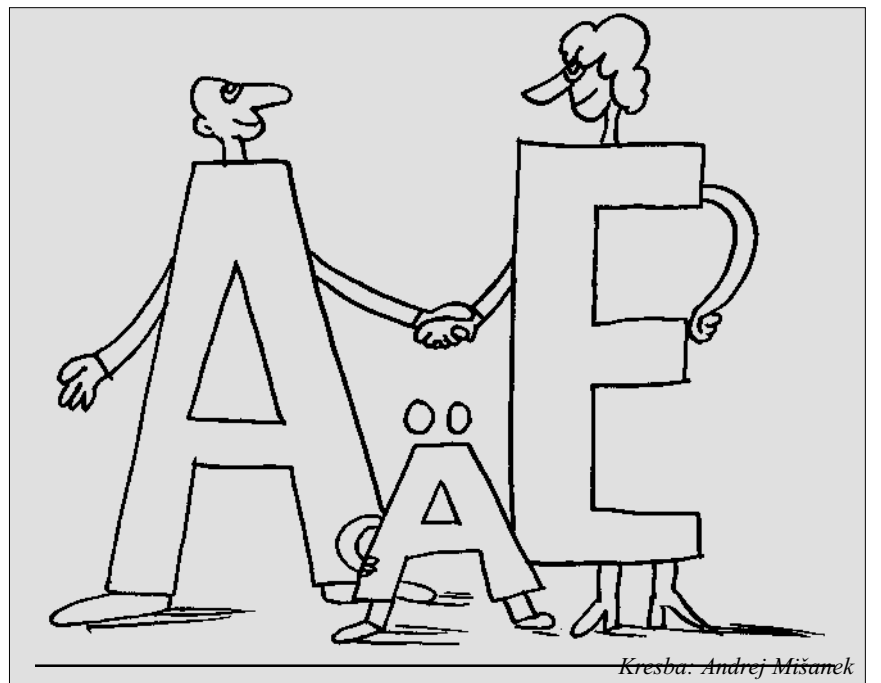
Mušková: - Téma očkovania je nepísané tabu. Akosi samozrejme sa predpokladá, že za rozhodnutiami stoja najerudovanejší odborníci Svetovej zdravotníckej organizácie, ktorým zdravie svetovej populácie leží na srdci. O vyjadrenia týchto odborníkov sa potom opierajú lekárske kapacity jednotlivých štátov a týmto špecialistom zase veria pediatri zúčastňujúci sa školení o očkovaní. Kto by spochybnil celý načrtnutý pilier povinnej vakcinácie, spochybnil by nielen erudovanosť lekárov, lektorov, kvalifiko-

vaných špecialistov, ale vlastne aj dobrý úmysel na najvyšších miestach. A to je tabu.

- Začalo byť moderným spájanie viacerých očkovaní do jednej očkovacej dávky a spájanie viacerých očkovaní do jedného termínu. Aj mamičky radšej idú s dieťatkom na očkovanie raz, ako štyri, či päťkrát. Neprináša to však aj riziká?

Mušková: - Samotní výrobcovia vakcín, teda niektorí z nich, už v roku 1996 upozornili, že kombinácia vakcín zvyšuje riziko postihnutia imunitného systému a vzniku autoimunitného ochorenia – teda stavu, keď organizmus začne bojovať sám proti sebe. Medzi takéto choroby patrí aj spomínaná detská cukrovka ale napríklad aj atopický ekzém a iné v dnešnej dobe hojne sa vyskytujúce ochorenia. Jeden z našich významných odborníkov v tomto odbore spochybnil vhodnosť používania rekombinovaných vakcín. Kumuláciu vakcín proti viacerým závažným chorobám do jedného očkovacieho séra komentoval nasledovne: „Viete, keď vás napadne jeden útočník a uštedí vám poriadnu ranu, ešte sa dáko otrasiete, ale keď vás napadnú traja - štyria naraz, tak vás to zloží.“ Zastáva názor, že boj organizmu bábätká s očkovacími látkami vyčerpáva imunitnú obranyschopnosť nadobudnutú z materského mlieka. V súvislosti so vznikom komplikácií pri kumulovaní vakcín – v tomto prípade proti TBC a hepatitíde B – výbor Českej pneumologickej a ftizeologickej spoločnosti podal v roku 2002 návrh na zmenu očkovacieho kalendára, pričom žiadali posun prvej vakcinácie proti TBC na 7. až 12. mesiac veku dieťatka. U nás sa táto dávka podáva vo 4. deň po narodení. Z internetových zdrojov som sa zas dozvedela, že niektoré choroby – napríklad autizmus - sa objavili až po spustení očkovacích programov a predtým nejestvovali. Taktiež som sa stretla so spornými názormi na očko-

vanie trojkombináciu proti záškrtu, čiernemu kašľu a tetanu v rannom veku. Nervový systém dieťatka sa totiž vyvíja do druhého roku života a tieto očkovacie látky pôsobia práve na nervový systém a môžu do jeho vývoja negatívne zasiahnuť, pretože sa podávajú už niekoľko týždňov po narodení a tiež opakovane. Spektrum reakcií detského organizmu potom môže byť rôzne, počnúc hyperaktivitou až po epilepsiu. Počula som o konkrétnych prípadoch, rodičia si to však často do súvislosti s očkovaním nedávajú, pretože nevedia, že práve tieto poruchy môžu byť spôsobené vakcináciou. Avšak krajiny, ako napríklad Japonsko, dovoľujú očkovať deti práve až po 2. roku veku. Veď ani pes u nás nesmie byť očkovaný skôr ako po 6 mesiacoch. Navyše väčšina starých členských krajín EÚ má očkovanie nepovinné. Upozorňujem tiež, že v USA bolo v roku 1990 zriadené národné informačné vakcinačné centrum, kde sa povinne musia nahlásiť všetky negatívne reakcie na vakcíny. V zahraničí sa teda skúma, rozmýšľa a koná. A čo naši odborníci? Spia.

Otvorený list autorovi knihy o Osvienčime

genocídu slovenskej inteligencie.)

Jednoducho – Slováci sú tí, čo Židov vedome posielali na smrť.

Nebudem sa rozpisovať o tom, že ľudia sú raz lepší, raz horší, teda aj Slováci. Aj keď pripustíme určitú mieru generalizácie, musíme konštatovať, že vaše tvrdenia sú obyčajná lož, a to lož veľmi nechutná a hlavne nebezpečná. Veď hneď na strane 115 si odporujete, keď píšete, že Židia sami nevedeli - a to už v Osvienčime! – čo ich čaká. Celou knihou sa ako leitmotiv nesie informácia, že až do posledných minút obete nemali ani tušenia, čo sa s nimi bude diať, čo o. i. vysvetľuje aj pomerne „úspešnú“ technológiu vraždenia bez zbytočných komplikácií. A len námatkou vyberiem výpoveď SS-mana Oskara Gröninga, ktorý sa až v samotnom tábore dozvedel o vraždení – a aj to iba postupne.

Číže nikto nič nevedel, iba - Slováci. Len škoda, že ste neuviedli, či to bol ten povestný zločinecký inštinkt Slovákov, ktorý v nich prebudil aj

veštecské schopnosti, alebo mali takú schopnú tajnú službu, že vypátrala aj to, čo vtedy nevedela ani jedna spojenecká rozviedka.

Samozrejme, v nadväznosti na povedané znie už priam príšerne veta zo str. 130 „... rozhodnutie Slovákov, ktorí požadovali deportovať celé rodiny z „kresťanských dôvodov ...“ Nevieť, či tu pomôže logika, ale skúšali ste sa zamyslieť nad tým, prečo teda tí „Slováci“, keď ich nechceli pustiť na inšpekciu táborov, aby videli ako sa slovenskí Židia v Poľsku usídľujú, deportácie v lete 1942 zastavili? Napriek tomu, že ešte zďaleka nebolo po Stalingrade a Nemci na vrchole moci tvrdo na Slovákov naliehali, aby v deportáciách pokračovali až do „konečného“ riešenia? Ale keď nepomáha logika, treba si pozrieť výpoveď Dietera Wisliceného, nemeckého poradcu pre židovskú otázku, ktorú predniesol 3. januára 1946 pred tribunálom Medzinárodného vojenského dvora v Norimbergu. Človekovi zaoberajúcemu sa II. svetovou vojnou a

nacizmom by to nemali byť neznáme dokumenty.

Napísaným nechcem obhajovať deportácie, ani účasť slovenskej vlády na nich. Ani tým nechcem povedať, že na Slovensku nebol antisemitizmus. Bol, ale zhruba taký, ako v tých časoch v celej Európe. Dokonca len ťažko možno povedať, že väčší ako inde, pretože kde by sa potom nabral taký vysoký počet Slovákov medzi tými, ktorí dostali vyznamenanie Yad vashem „Spravodlivý medzi národmi“?

Ťažko upierať niekomu v publicistickej práci aj určitú mieru zaujatosti, no zmysel pre fair play by mal napovedať, že je neporovnateľná miera zločinu núteného vystaňovania a vraždy. Dokonca masovej. Tieto veci zvyknú premiešavať iba neznalosť, alebo zlé úmysly. Nakoniec – aj v 30-tych rokoch produkovala kopa ľudí antisemitské články bez toho, žeby tušila, aký tragický koniec to bude mať. Preto by sme mali byť poučení (aj o tom by mali byť takéto knihy) a nerozpútať

Vzhľadom na všetky už dnes známe riziká, nebolo by azda načase vziať si príklad zo západných štátov či z Japonska, teda prehodnotiť povinnosť niektorých očkovaní a posunúť očkovania do neskoršieho veku?

Veď prvá očkovacia látka sa podáva deťom už vo 4. deň po narodení. Teda v čase, keď rodičia ešte vôbec nezačínajú o téme očkovania rozmýšľať. Bábätko má vtedy i tak dosť roboty s tým, aby sa prispôbilo na nové životné podmienky, a hneď mu uštedia poriadnu ranu...

- Z vlastnej skúsenosti môžem potvrdiť, že prvoroďičku nenapadne spochybňovať povinné očkovanie. Keď som sa však po pár mesiacoch dostala k istým informáciám, čo viedlo k môjmu odmietnutiu niektorých očkovaní (aj keď, žiaľ, neskoro), nielenže som narazila na vlnu nepochopenia na všetkých frontoch, ale dozvedela som sa, že som týmto vlastne porušila zákon. Ženy v pôrodniciach iste budú mať strach odmietnuť dať povolenie zdravotníckemu personálu novorodenca zaočkovať, lebo ich to hneď vrhne do zlého svetla nezodpovednej matky. Podobne u pediatra. Čo sa teda dá v tejto veci vlastne robiť?

Mušková: - Máte pravdu, odmietnutím očkovania sa vystavujete riziku pokuty zo strany štátu a zazeraniu zo strany okolia. A čo sa dá v takto tabuizovanej veci robiť? Napríklad hovoriť o nej. Ale nie bez rizika. Istý odborník, ktorý raz verejne túto tému načal, si tým zničil kariéru. Sily spustené do pohybu búraním takéhoto tabu sú nesmierne - veď si uvedomme, že okrem iného, ide

nové kolo rasovej a nacionálnej nenávisťi, aj keď možno z pohľadu Angličana ide len o taký „menej dôležitý“ národ, ako sú Slováci.

P.S. Keď som si v závere knihy pozrel Vaše poďakovanie za spoluprácu a našiel som tam mená Kamenec a Nižňanský, uvedomil som si, že možno moja výčitka zo záveru listu nie je celkom spravodlivá. Možno tu nejde ani o Vašu indolenciu, či zlé úmysly, ale len o neopatrnosť pri výbere konzultantov a málo času na overovanie si ich informácií. Hoci sa zaoberáte skôr II. svetovou vojnou, asi tiež nie je pre Vás nijakým tajomstvom, že v tzv. socialistickom tábore neprišlo k žiadnej „antikomunistickej revolúcii“. Bol to len šikovne zrežirovaný privatizačný puč tajných služieb, ktorého výsledkom o. i. je aj to, že starí komunistickí vykladači dejín obsadili naspäť všetky možné pozície. A ľudia, ktorí v záujme upevňovania a posilňovania komunistického teroru, nie nepodobného nacistickému, pomáhali vytvárať taký obraz dejín, aký komunisti potrebovali – pokračujú len v spôsoboch, ktoré majú naučené. Pre týchto ľudí zostane prvá Slovenská republika navždy predmetom nenávisťi, pretože vtedy boli komunisti postavení mimo zákon. Preto by ste sa nabudúce - v záu-

Vážený pán Rees, so záujmom som si prečítal Vašu knihu, ktorú vydala v r. 2005 Euromedia Group k.s. v českom preklade „Osvětim“ – Nacisté a „Konečné řešení“. Niet pochybností, že každá takáto práca, ktorá osvetľuje temnú európsku minulosť, má veľký význam – aj ako prevencia. Ale len vtedy, ak nešíri novú rasovú či nacionalistickú nenávisť, ako sa to, žiaľ, stalo vašej knihe. To je smutný paradox práve vašej práce o Osvienčime.

Nenávisť voči Židom už vyšla z módy. Tentokrát sa cieľom stal malý, ešte stále temer neznámy národ v strede Európy – Slováci. Metóda je veľmi jednoduchá – stačí čitateľom podsunúť niečo, čo vôbec nie je pravda. Ale aby som bol konkrétny. Napr. na strane 110 (číslovanie strán je z vyššie uvedeného českého prekladu) píšete: „Behom niekoľkých mesiacov členom HG, ako bol Kabáč, síce došlo, že slovenskí Židia sú posielaní na smrť, ale táto novinka v nich nevyvolala súcit.“ Alebo ďalej: „Kabáč mal so slovenskými Židmi, než ich vedome posielal na smrť, ...“ (neuvádzam ďalšie perly, za ktoré by sa nemuseli hanbiť ani najzúrivejší českí nacionalisti, ktorí v záujme rozšírenia svojho „Lebensraum“ v 50-tych rokoch bolševickými metódami uskutočňovali